Hr. Pastor Holst Skjoldborg

Kirke og Kultur

Indhold:

Redaktør: Eivind Berggrav

Kirke og Kultur utkommer med 1 hefte hver maaned undtagen i juli og august. Abonnement kr. 10,oo pr. aar, utlandet kr. 15. Kan bestilles paa postanstalter, hos bokhandlerne og i ekspeditionen, Raadhusgaten 30 B. Eftertryk av tidsskriftets artikler er forbudt.

HEFTE 7 SEPTEMBER 1927 34. AARG.

STEENSKE BOKTRYKKERI JOHANNES BJØRNSTAD. OSLO

REDAKSJONELLE NOTER

LAUSANNE.

Merkverdig svakt har ekkoet av Lausanne vært i Norge. Sammenlignet med Stockholmsmøtet er det likefrem blitt forbigått, oversett. Man kan treffe ellers vel orienterte kristne som overhodet ikke vet noe om det. Verdenstelegrafen var i de tre uker møtet pågikk, optatt av atlanterhavssporten og av Amerikas elektriske stol, den hjemlige telegraf av Per Oscar Andersens rekorder. Dagspressen hadde ikke tid til kirkehistoriske begivenheter.

Der finnes vel også kirkelige kretser som *vil* overse et slikt møte, — likesom dette gjaldt (for delvis andre kretser) om Stockholm.

Men begge arter av utestengthet er like uverdige. Om kirkekongressen i Lausanne ikke vekker det gny som Stockholm, så er den like fullt en overmåte betydningsfull hendelse for vår tids, ja — hvem vet? — for fremtidens kirkelige historie.

De menn som gjennem årrekker har forberedt Lausanne, vesentlig amerikanere, har ment at det ikke var nok at man som i Stockholm talte sammen om praktiske opgaver (On Life and Work), men at man måtte føre enhetsforhandlingene dypere inn — til troen selv og til de kirkelige institusjoners art (On faith and Order).

Mangfoldige tankeutvekslinger er gått foran, og i hele 3 uker var nu 350 à 400 utsendinger fra alle kirker (utenom Rom) samlet i Lausanne 3.—21. august i år.

Der er all grunn til med dyp sympati og våken interesse å følge dette foretagende. Vi bringer derfor idag møtets proklamasjoner og et par foredrag. Hovedpunkter i forhandlingene vil bli belyst av nogen av de nordiske deltagere, idag av professor dr. *Ihlen* og senere av biskop dr. H. *Ostenfeld* og av professor dr. Gustaf *Aulén.*

På grunnlag av de foreliggende rapporter og av det stenografiske referat som redaksjonen har mottatt, vil vi nedenfor gjøre oss op vår mening om møtets karakter og verd.

INNØVELSE I ENHET.

Fra alle dem som på denne side av havet på forhånd uttalte sig om verdenskonferansens utsikter, tonet der en sterk *skepsis*. I og for sig var dette intet dårlig varsel. Det borget for at all tom patos straks vilde bli gjennemhullet om den forsøkte å puste sig op under møtet. Og det borget for at man også vilde gripe leiligheten til å gjøre et felles skritt fremover om der skulde vise sig å være tilstrekkelig felles takt til å gjøre det.

Skal man kort samle det inntrykk som møtets forløp gir av dets karakter, så kan det formes slik at samværet har betydd en *innøvelse i enhet.*

Man kunde og burde ikke vente nogen hel unionsdannelse. Det vilde vært likefrem skjebnesvangert om man hadde gjort nogen bindende vedtak, hadde proklameret en rekke enhetsartikler. De vilde straks ha fremkalt en hvepsesverm av kritikere, så splittelsen vilde fremtrått mer akutt enn nogen sinde.[1]) De felles uttalelser som er fremlagt, er bevis nok for at så vilde blitt tilfellet om de hadde vært mer enn diskusjonsreferater. Allerede som sådanne er de tynde og forsiktige nok. Den uforferdede biskop *Gore* kunde ikke tilbakeholde den bemerkning «at der ved adskillige leiligheter hadde vist sig en tendens hos konferansen til å nekte å si hvad der var *sant*, fordi man mente det var *farlig.*»

Hovedsaken er imidlertid at de 350 kirkedelegerte i Lausanne fortsatte og førte videre den første store enhetsinnøvelse som Stockholm var. Gjennem alle innlegg sporer man to dominerende momenter: en indre trang — og en ytre umulighet. Det sunde ved Lausanne (som ved Stockholm) er at man ikke lar et øiebliks *følelse* tilhylle de reelle barrierer, men at man stadig minner sig selv om den nøkterne kjennsgjerning at *gjerdene består.*

Men spendingen mellem trangen og stengslet utløste en livlig *bevegelse i gemyttene.* Leser man referatene, får man inntrykk av en åndelig gymnastiseren, en opmyknen av alle dogmatiske og organisatorisk stivnede muskler, en kristelig mo-

---

[1]) Et flyveord har dannet sig om dette: «Lausanne lykkedes, fordi det mislykkedes».

tion av høieste og edleste verd. Dette vil uvegerlig som tiden går, *modne* sindene. Hvad der så vil komme ut av det, — om der blir nogen form for ytre enhet, — det får stå hen. Hovedsaken er at der arbeides og at der arbeides sundt. I så måte har Lausanne betydd mer enn man på forhånd turde vente.

Det er hevet over tvil: der går noget mer enn en enhets-*bølge* gjennem den kristne verden. Det er ikke bare en menneskelig følelses-reaksjon som skjer, et motslag mot all splittelsen under krigen. Det er ikke fra menneskelig følelse det kommer, det er ikke fra det subjektive. Det er fra Kristus selv, fra det objektive i religionen.

At man så også er gått ærlig løs på arbeidet med å sømfare alle skillende menneskeformler, det er den nye kirkehistoriske oplevelse ved møtet i Lausanne. Der er ingen grenser for hvor store ting der kan komme ut av dette. Ikke i retning av uniformitet, men i retning av kraftfellesskap.

STOCKHOLM ELLER LAUSANNE?

Hos en del av dem som beskjeftiger sig med disse fenomener, møter man en underlig barnslig lyst til å skulle sette de to møter op imot hverandre. Det ene av dem skal fremheves på det annets bekostning. En underlig tankegang hos folk som arbeider for kristelig enhet!

Der er ingen motsetning, men vel en dyp indre sammenheng mellem de to måter å ta enhetsopgaven på som Lausanne og Stockholm symboliserer.

Det er (dessverre) to forskjellige *organisasjoner* som her arbeider. Men saken er den samme, *trangen* er felles. Forskjellen stikker i *måten.* Stockholms metode er den *indirekte,* Lausannes den *direkte.* «La oss tale om de menneskelige ting», sa Stockholm, «for så vil den kristelige undertone være så vidunderlig felles for oss alle.» De snakket altså der om et lite glass vann, om å kle de nøkne og å besøke de fangne — men de tenkte og trodde hele tiden på Kristus. Det var Ham som var oplevelsen i Stockholm. I Lausanne vilde de så snakke direkte og rent ut om ham selv — det kunde de nu, efter Stockholm. Og så merket de og støtte an mot alt det

menneskelige og oplevet hvordan det skilte, men oplevet også her hvordan Kristus forenet.

Så sterkt fremtråtte det skillende i formler og meninger og kirkeskikke at det må kalles et under at det hele ikke gikk op i splittelse. Menneskelig talt kan det nok — med en av de orientalske deltagere — sies at det var erfaringen fra Stockholm som reddet Lausanne. «Konferansen vilde vært sprengt om ikke Stockholm hadde gått foran». Saken var at man en gang hadde oplevet at *det var mulig* å holde sammen. Og oplevelsen fra Stockholm forpliktet og forjettet.

Men på den annen side må det også sies at uten Lausanne vilde Stockholm forblevet en torso. Det gikk ikke an i lengden å tale om gjerningen og tie om troen. Fra den indirekte oplevelse av enheten måtte man gå løs på den direkte tale om troens egne former. Det var jo derfra splittelsen var kommet! Og selv om det ikke kan formes i vellykkede og meget sigende formler, så betød Lausanne her en utvilsom fordypelse av Stockholm, et skritt mot større åpenhet, en større dristighet enn Stockholm kunde og burte ha begynt med. Den tyske høiesteretsjustitiarius, dr. Simons uttalte også i Lausanne at «i forståelsen av de andres *tro* er vi kommet lengere enn Stockholm.»

Ellers var der så megen likhet mellem de to verdensmøter at man ikke kan innse rimeligheten av at de fremtidig skal fortsette med adskilte organisasjoner og møter og programmer. Deltagerne var jo også for en stor del nøiaktig de samme! Det måtte være en nærliggende opgave for enhetens menn å få i stand en enhet sig imellem.

Her står sikkert bare små menneskelige momenter iveien. Disse små menneskelige momenter er felles for Stockholm og Lausanne. Man merker her som der hvor vanskelig det er med de små hensyn! Et mesterstykke var det av biskop Brent og hans robuste underoffiser, skotten principal *Garvie* å holde murringen i sjakk dernede. Der var — som alltid — så mange som vilde frem med *sitt,* enten det nu var personlige ting eller det var blokkens særheter. Man får — som i Stockholm — det inntrykk av forhandlingene at møtets storhet vokser på bakgrunn av deltagernes litenhet. Der er noget som er større enn menneskene!

Den som vil kritisere må derfor også her se på sakens indre. Dømt efter dokumentene kan man si skarpe ting om kompromisser og intetsigenhet — ganske som om Stockholm. Foredrag og innlegg er forbausende lettvektige, mangler pregnans og point og vilde neppe være gode nok til tidsskriftsbidrag. Nøiaktig som det — om enn i noget mindre grad — var i Stockholm også! Det hele skal være så alment tilpasset at det blir utflytende. Sprogoverføringen bidrar også sitt.

Men de to møter står begge på en sterk indre felles-linje. Skal de ikke kunne finne en fremtidig ytre enhetsmodus sig imellem — skal de bli bytte for småkonkurrerende pjatt, så har deres menn behov for å minnes ordet: for Eders skyld bespottes Guds navn blant hedninger.

ER DER ENHETSUTSIKTER?

Folk flest vil sikkert spørre ganske likefrem: er der nogen chanse for at vi virkelig får en eneste gjenforenet verdenskirke? De utålmodige vil ikke la sig avspise med at det foreløbig er sundt med litt enhets*motion*.

Ganske bortsett fra om det vilde være ønskelig og gavnlig for kristenlivet om der blev en slik eneste verdenskirke, kan man sikkert si at for en overskuelig fremtid er dette mål ganske uopnåelig. Motsetningene er ikke bare så gamle, men også så sjelelig dype at nogen virkelig utjevning er helt utelukket. Men underlig — og velgjørende i kristelig henseende — er det å se av Lausanne-resultatet *hvor* disse motsetninger er størst og hvor de er minst. Motsetningene blir større jo mere man fjerner sig fra det guddommelige og kommer over i det menneskelige. Der hersker omtrent enighet når det gjelder selve evangeliet, budskapet fra og om Frelseren. Her kunde man vedta en uttalelse uten reservasjon. Men motsetningene topper som et schweizisk alpelandskap når det gjelder — det prestelige embede! Midt imellem står spørsmålet om troes-formelen. Når der er slik splid om sakramentene, så er det atter ikke deres guddoms-innhold som volder striden, men deres menneskelige utformning, idet de rotes sammen med det kirkelige embede. Når anglikanere og orientalere ikke vil gå til alters med protestanter, så er det ikke

først og fremst fordi de mener noget annet om nadverdens *innhold,* men fordi de mener at nadverden ikke blir gyldig hvis ikke den utdelende prest er blitt rettelig ordinert, d. v. s. slik som *de* gjør det! (Denne tanke, å gjøre Guds gave avhengig av et tjenende menneskelig subjekts art har også vært fremme i den norske kirkestrid ved parolen om ikke å gå til alters for «rationalistiske» prester). Velgjørende fri og djerv var her biskop *Hognestad* i sitt innlegg på et av plenarmøtene i Lausanne (inntatt nedenfor i forbinnelse med dokumentene). Det må — med Hognestad — åpent uttales at det er et sørgelig fenomen ved Lausanne at man stakk av i hver sine separatkapeller så snart der skulde være altergang. Det virker som en krass avsløring av svakheten i det hele midt under de ordrike proklamasjoner om enheten i den Herre Kristus. Nadverden — Hans egen innstiftelse til fellesskap, — *communionen!* — kunde disse kristne som sang sanger av boken Communio ikke gå sammen om.

Her ser man som i et klargjørende blink situasjonen. Men her er også punktet hvor man øiner betydningen og forjettelsen ved et slikt enhetsforsøk. Her oplevet møtet — slik som Hognestad avsløret det — spliden mellem sin indre lengsel efter enhet i Kristus og sine ytre anordningers gjerdepolitikk. At denne splid blir levende og bevisst for ærlige kristne, *at den volder smerte,* betyr at en ny process kommer i gang.

Utgangen derav vil ikke være en formel eller en union; men en ny og riktigere avveien av de menneskelige momenter i tro og kristenliv, slik at man kan være forskjellige uten derfor å skulle være motsetninger, at man kan holde på sin egen utformning uten å lukke døren for brødre. Verdens kirke vil da hete et *samfund av forskjelligartede* men samstemte og *for hinannen åpne hjem.*

Det kraftfellesskap som derved blir mulig er den reelle utsikt som enhetstanken tegner for oss.

KIRKENS ENHET I LAUSANNE

Ordlyden av konferansens «statements».

Der blev ikke i egentlig forstand vedtatt nogen «artikler» under den kirkelige verdenskonferanse i Lausanne. Der blev bare utarbeidet nogen «statements», nogen tilkjennegivelser, som skulde fremholde både enighet og divergenser. Disse statements blev utarbeidet av komiteer og var først under drøftelse i nogen såkalte sektioner, som bestod av omtrent 100 mann. Så blev de referert på plenarmøtet hvor der var anledning til å komme med endringsforslag. Disse var i regelen ganske uvesentlige, men de blev omhyggelig notert og drøftet på ny av sektionen. Så blev de for annen gang forelagt det samlede møte. — Der var nogen meningsforskjell om hvordan de så formelt skulde «vedtas». Nogen hadde ønsket en virkelig votering, så at der var fremkommet faktiske unions-artikler. Mot dette fremkom der imidlertid to høitidelige deklarasjoner på møtet: fra lutheranerne og fra orientalerne. Og bevegelsens leder, biskop Brent, uttalte sig i samme retning: man burte ikke vedta nogen bindende erklæringer, men bare konstatere enhetspunkter såvel som skillelinjer og overlate materialet til videre bearbeidelse (further consideration) av kirkene. Derfor brukte man ikke den formel at disse statements blev «vedtatt», (accepted), men bare «mottatt» (received) av konferansen.

En særstilling blandt disse dokumenter inntar det som handler om «kirkens budskap til verden: evangeliet». Her er der nemlig ikke fremkommet nogen som helst reservasjon og der er ikke konstatert nogen differense. Faktisk er derfor dette statement å anse som en enhetsformel, vedtatt av alle de deltagende kirkesamfunds representanter. Ved alle de andre vil man finne både forbehold og «noter», som i sig selv ofte er det interessanteste ved det hele.

Som innledning til alle disse deklarasjoner hadde biskop Brent utarbeidet et forord (en «preamble») som skulde samle alles opfatning av konferansens idé. Denne preamble er noget ordrik og gjengis her litt forkortet.

(Om antallet av delegerte sier dette offisielle dokument intet. Nogen korrespondenter har nevnt tallet 500. Dette er imidlertid bare tallet på de anmeldte deltagere. Der kom mellem 350 og 400; de tre seksjoner oplyses da også å ha hatt vel 100 deltagere hver).

FORORD.

«VI, REPRESENTANTER FOR MANGE KRISTNE KIRKESAMFUND verden over, forsamlet for under den Hellige ånds ledelse å

samråde om de ting vi er enige om og de ting hvori vi ser forskjellig, mottar (receive) den følgende serie av rapporter som materiale egnet til å betraktes videre av våre respektive kirker i deres søken efter enhet.

Vårt møte må uttrykkelig fremheve at vi ikke forsøker å definere vilkårene for en fremtidig gjenforening av de adskilte kirker. Men vi anbefaler kirkene å betrakte de rapporter som her fremlegges og likeså at det hele materiale tas op av mindre kommisjoner av egnede menn innenfor de forskjellige kirkegrupper: Ortodokse (orientalske), evangeliske, lutheranere, presbyterianere, metodister, anglikanere o. s. v. Hvor rapportene peker på uenighet, retter vi den appell til den kristne verden at den alvorlig overveier de motstridende opfatninger og gjør et energisk forsøk på å finne den sannhet som Gud har villet gi oss og som må bli grunnlaget for en enhet omfattende alle kirker.

Gud vil enhet. Vårt nærvær her vidner om vårt ønske om å bøie våre viljer under hans. Hvordan vi enn bedømmer det som engang hitførte splittelsene, så må vi beklage at de fortsettes, og vi må herefter, i tålmot og i tro, arbeide på å gjenopbygge det splintrede hus.

Guds ånd har vært i vår midte. Det er Ham som kalte oss hit. Hans nærvær har vært åbenbart i vår andakt, i vår samtale og i vårt hele samvær. Han har latt oss opdage hverandre. Han har utvidet vår horisont, levendegjort vår forståelse og fornyet vårt håp. Vi har vært dristige og Han har bekjent sig til vårt vovemot.

Mer enn den halve verden venter ennu på evangeliet. Både derute og i hjemmekirkene vender de trette masser sig bort fra kirken på grunn av dens svake bygning. Misjonskirkene er utålmodige, de gjør revolte imot opsplittelsen i vestens kirker og de gjør dristige forsøk på å skaffe sig enhet på egen hånd. Vi, moderkirkene, kan ikke la våre barn distansere oss!

Det var Guds klare kall som samlet oss her. I den tro som han her har styrket i oss, går vi videre frem!»

RAPPORT
om
«KIRKENS BUDSKAP TIL VERDEN — EVANGELIET».

Vi, deltagere i THE WORLD CONFERENCE ON FAITH AND ORDER, samlet i Lausanne 3.—21. august 1927, er enige om å konstatere følgende om kirkens budskap til verden:

1. Kirkens budskap er og må alltid bli evangeliet om Jesus Kristus.

2. Evangeliet er det glade budskap om frelse, både her og hisset, Guds gave til syndige mennesker i Jesus Kristus.

3. Verden blev beredt for Kristi komme ved Guds ånds virke i all menneskehet, men særskilt i hans åbenbaring slik som den gis i det gamle testamente; i tidens fylde blev Guds evige ord kjød (became incarnated) og blev menneske, Jesus Kristus, Guds sønn, menneskets sønn, full av nåde og sannhet.

4. Gjennem hans liv og tale, hans kall til anger, hans forkynnelse av det kommende Guds-rike og dommen, Hans lidelse og død, Hans opstandelse og ophøielse til Faderens høire hånd, og ved utsendelsen av den Hellige ånd — har han bragt oss syndernes forlatelse og har åbenbaret oss i fullt mål den levende Gud og hans ubegrensede kjærlighet til oss. Ved den appell som denne kjærlighet inneholder — fremtrått i sin største fylde på korset — kaller han oss til et nytt liv i tro, selvforsakelse og hengivenhet til hans tjeneste og til å tjene mennesker.

5. Jesus Kristus, den korsfestede og den levende frelser og Herre, er også midtpunktet i apostlenes og i kirkens budskap. Fordi Han selv er evangelist, er også evangeliet kirkens budskap til verden. Det er mer enn en filosofisk teori, mer enn et teologisk system, mer enn et program for ytre forbedringer. Evangeliet er snarere en ny verden, gitt av Gud til denne verden av synd og død, ja ennu mere: det er seiren over synd og død, åbenbaringen av evig liv i Ham som forbinder den hele familie i himmel og på jord i de helliges samfund, forenet i tjenesten, i bønnen og i lovprisningen.

6. Evangeliet er det profetiske kall til syndige mennesker om å vende sig til Gud, den glade tidende om rettferdiggjø-

relse og helliggjørelse for den som tror på Kristus. Det er trøsten for dem som lider. For dem som er trellebundet, er det forvisningen om Guds barns herlige frihet. Evangeliet gir hjertet glede og fred og fremkaller i mennesker selvfornektelse, beredthet til broderlig tjeneste og omfattende kjærlighet. Det byr et ophøiet mål for ungdommens aspirasjoner, styrke for den svake, hvile for den slitte og livsens krone til martyren.

7. Evangeliet er den sanne kraftkilde for sosial fornyelse. Det forkynder den eneste vei hvorpå menneskeheten kan bli fri for det rase- og klasse-hat som for tiden forøder samfundenes liv, og nå frem til nasjonal lykke og internasjonalt vennskap og fred. Det er også en vennlig innbydelse til den ikke-kristne verden, Øst som Vest, til å gå inn til den levende Herres glede.

8. I samfølelse med vår generasjons kval, med deres trang til intellektuelt alvor, sosial rettferd og åndsinspirasjon, skal kirken med evangeliet gå denne trang i møte og utløse den moderne verdens gudgivne trakten. I en sum er evangeliet — som i fortiden så og i nutiden — den eneste vei til frelse. Så sier den levende Kristus ennu idag gjennem sin kirke til menneskene: «Kom til mig! .. Den som følger mig skal ikke vandre i mørket, men ha livets lys.»

RAPPORT

OM HVAD KIRKEN ER.

«Konferansen melder videre at den har kommet til vesentlig enighet om følgende punkter:

1. Gud, som har gitt oss evangeliet til verdens frelse, har utpekt sin kirke til å vidne med liv og ord om dets opreisende makt. Den levende Guds kirke er grunnlagt efter hans egen vilje, ikke ved menneskers vilje eller enighet eller tro — hverken enkeltmenneskers eller samfunds — enskjønt Han bruker menneskers vilje som sitt middel. Denne kirkes hoved er Jesus Kristus; dens fortsatte livskilde den Hellige ånd.

2. Som samfundet av dem som tror på Jesus Kristus, er kirken — ifølge det Nye Testamente — den nye pakts folk,

Kristi legeme, Guds tempel, bygget på apostlenes og profetenes grunn med Jesus Kristus som hovedhjørnestenen.

3. Kirken er Guds utvalgte redskap (God's chosen instrument), ved hvilket Kristus, gjennem den Hellige ånd, fører mennesker til Gud gjennem tro, bringer deres vilje til underkastelse under hans herredom, helliggjør dem ved nåden og forener dem ved kjærligheten og ved tjenesten til å være hans vidner og medarbeidere i utbredelsen av hans rike på jord, inntil hans komme i herlighet.

4. Som der bare er en Kristus og ett liv i Ham, og én Hellig ånd som leder til all sannhet, således er der og kan der bare være én kirke — hellig, almindelig og apostolisk (holy, catholic and apostolic).

5. Kirken på jord har visse karakteristiske trekk som gjør den kjendelig for mennesker. Disse har, siden apostlenes dager, vært i det minste følgende:

a. Besiddelsen og annerkjennelsen av Guds ord slik som det er gitt i den hellige skrift og fortolket av ånden både for kirken og for den enkelte.[1])

b. Bekjennelsen av troen på Gud som han er inkarneret og og åbenbaret i Kristus.

c. Mottagelsen av Kristi kall til å preke evangeliet for all skabningen.

d. Bruken av sakramentene.

e. Et embede for hyrdegjerningen, forkyndelsen av ordet og forvaltningen av sakramentene.

f. Et fellesskap i bønn og gudsdyrkelse, i alle nådens midler, i streben efter hellighet og i tjenesten for menneskene.

6. Når det spørres om i hvilken grad nu den således beskrevne kirke virkelig har tatt sig uttrykk i de eksisterende kirker, går våre veier fra hverandre. Uenigheten omfatter hovedsakelig disse punkter:

---

[1]) Anmerkning: Nogen av oss hevder at denne fortolkning er givet i kirkenes lære (tradisjon). Andre sier: gjennem åndens umiddelbare vidnesbyrd i den troendes hjerte og i hans samvittighet. Andre igjen vil forene begge disse.

a. Kirkens synlige natur og den usynlige kirkes vesen; disses forhold til hverandre, og antallet av dem som de innbefatter.

For eksempel:

— Nogen av oss mener at den usynlige kirke bare er i Himlen; andre mener at den usynlige kirke omfatter alle sande troende på jorden, hvadenten de står i nogen organisert kirke eller ikke.

— Nogen av oss mener at den synlige fremtreden fremtreden av kirken var tilsiktet og bestemt av Kristus selv og derfor er uforanderlig; andre mener at kirken under åndens ledelse kan ta sig forskjelligartede former.

— Nogen mener at en eller annen av de eksisterende kirker er den eneste sanne kirke; andre at kirken — slik som den foran er beskrevet — er å finne i ferre eller flere av alle de kirkesamfund som eksisterer.

— Nogen av oss som er villige til å anerkjenne andre kristne samfund som kirker, er overbevisst om at der ved Guds forsyn og historiens belæring er vist oss en særs form for det kirkelige embede som kreves for at kirken fullt ut skal fullføre sitt verk. Andre mener at ingen spesiell form for organisasjon er prinsipielt å foretrekke. Andre igjen mener at slett ingen organisasjon er påkrevet.

b. Bedømmelsen av splittelsens årsak, før og nu.

Her går nogen av oss ut fra at der ikke kan være blitt nogen splittelse i kristendommen uten at den har sin årsak i *synd*.

Andre mener derimot at opdelingen er en uundgåelig følge av åndens forskjelligartede gaver og av forskjellig fortolkning av troen.

Midt imellem disse opfatninger står deres syn som ser tilbake på fortidens splittelse med anger og sorg, men også med en levende følelse av Guds nåde, som til tross for og nettop ved hjelp av disse splittelser, har fremmet sin sak i verden.

Men hvad vi nu enn mener hver for oss om disse spørsmål, så er vi overbevist om at det er Kristi vilje at det éne liv og det éne legeme skal bli åbenbart for verden. Skal vi kunne anbefale evangeliet til tvilende, syndige og forvillede, da er

et samstemt vidnesbyrd påkrevet. Vi henstiller derfor på det alvorligste til alle kristne at de til opfyllelse av vår Frelsers bønn: «at de alle må være ett» — går på ny inn for Gud for at ved hans ånds bistand Kristi legeme vil bli opbygget, kirkens lemmer bli forenet i tro og kjærlighet, og for at alle forhåndenværende hindringer for synliggjørelsen av deres enhet i Kristus vil bli ryddet av veien. For at verden må tro at Faderen har sendt ham.

Vi forener oss i den bønn at den tid må bli fremskyndet da i Kristi navn hvert kne skal bøie sig og hver tunge bekjenne at Kristus er Herren til Gud Faders ære.

RAPPORT

om

KIRKENS FELLES BEKJENNELSE AV TROEN.

Vi har med dyp takknemlighet til Gud funnet fellesskap i andakt og bønn; i Gud vår himmelske Far og Hans sønn Jesus Kristus, vår Frelser; i den Hellige ånds samfund.

Vi er forenet i den kristne tro som er inneholdt i de hellige skrifter og er bevidnet og sikret i den økumeniske bekjennelse, kalt den nicenske, og i den apostoliske bekjennelse, den tro som fortfarende er blitt bekreftet i deres åndelige erfaring som har fulgt vår Herre Jesus Kristus. [1])

Det er da underforstått (it is understood) at den måte hvorpå disse bekjennelser skal bli anvendt, avgjøres av hver kirkes dertil kompetente autoriteter. Det er videre underforstått at de forskjellige kirker fortsetter å gjøre bruk av de spesielle bekjennelser som de eier.

Vi mener at den Hellige ånd som leder kirken til den fulle sannhet, kan sette kirken i stand til, under fast vedheng ved

---

[1]) Da denne sats av mange vil bli ansett som den viktigste på et møte som spesielt skulde forene i troens formler, hitsettes den også i originalsproget:

«We are united in the Christian Faith which is contained in the Holy Scriptures and is witnessed to and safeguarded in the oecumenical creed called the Nicene and in the Apostoles' creed, which faith has been continuously confirmed in the spiritual experience of the followers of the Lord Jesus Christ.»

de nevnte bekjennelsers vidnesbyrd (vår felles arv fra den eldste kirke), å gi åbenbaringen uttrykk i yderligere formuleringer i overensstemmelse med kommende slekters tarv.

Vi ønsker, på samme tid som vi har vært optatt av spørsmålet om en felles trosbekjennelses plass og betydning, å gi ord for vårt høitidelige og enstemmige vidnesbyrd om at ingen ydre og skrevne data kan tre i stedet for (can take the place of) den indre og personlige erfaring om å være ett med den levende Kristus, den eneste erfaring som har åndelig livskraft, og at gjenstanden for vår tro ikke er noget utsagn om Kristus, men den Herre Jesus Kristus selv.

Anm. Den ortodokse (gresk-katolske) gruppe reserverte sig overfor denne uttalelse.

Anmerkning av redaktøren[1]): Det er dessverre sannsynlig at de fleste lesere vil finne litet merkelig og litet forståelig i dette møtets centrale statement. Der kan ikke sies å være opnådd noget ved det, der er ikke noget synlig skritt fremover, men nok en tydelig god vilje. Følgende bemerkninger kan gjøres til hovedsatsen (foran trykt med kursiv).

1. Det er betydningsfullt at der skilles mellem faith og creed, mellem den levende tro i hjertet og ordformelen (dogmet) som skal forsøke å gi uttrykk for denne tro. Biskop Headlam hadde allerede på forhånd gjort opmerksom på denne distinksjon. Han mente at der var en enhet i kristen faith, men uenighet om kristen creed. (Konferensen burde derfor hett «On creed and order», ikke «On faith and order».) Den samlede uttalelses siste avsnitt, som er den friskeste del av det hele, understreker med varme dette syn.

2. Det er videre påfallende og meget bemerkelsesverdig at man ikke har sagt at dogmene er den kristne tro, men at de vidner om den.

3. Det er et rent kompromis fra protestantenes side når de har gått med på uten anmerkning å sette nicenum op som den egentlige trosbekjennelse, foran de apostoliske tre troens artikler. Dette er gjort for å tilfretsstille den ortodokse (gresk-katolske) kirke og delvis anglikanerne. Spesielt for norske og danske kristne er vel nicenum (fra år 325) komplett ukjent. Utenfor teologenes krets vil der knapt i våre kirker finnes en eneste som kan si hvad Nicenum er for noget. Når derfor dette dogme settes op som det faktiske enhetsmerke, da får enhetsformelen derved et sterkt preg av papir. (Vi gjengir ordlyden av Nicenum i et følgende anhang til disse møte-dokumenter).

---

[1]) Sammenhold hermed de senere innløpne bemerkninger fra professor dr. Ihlen.

4. Overraskende er ved første øiekast sluttsatsen. Der opstilles i det hele tre troens tilholdssteder: 1. den inneholdes i skriften, 2. den bevidnes i dogmet, og så kommer som 3. at den bekreftes i de enkeltes åndelige erfaring. Dette tredje punkt kunde synes å gi rum for en sterk individualisme, den subjektive erfaring. Men satsen betyr visstnok snarere at man vil ha pekt på det som kalles den kirkelige tradisjon, kirkens kontrollerte erfaringer. Mer enn en henvisning til den frie lutherske samvittighet er dette derfor nok en antydning av katolsk kirkeautoritet og koncilavhengighet — slik som grekere og anglikanere må ønske det.

Men om alle satser gjelder det ganske sikkert at enhver nærmere utleggelse av meningen i dem straks vilde sprenge enigheten. Satsene synes alle merket med et noli me tangere.

RAPPORT

om

DET KIRKELIGE EMBEDE.

Vi har den glede å melde at vi befinner oss i vesentlig samstemthet om følgende fem uttalelser:

1. Embedet er en gave fra Gud ved Jesus Kristus til hans kirke, og det er avgjørende (essential) for kirkens trivsel eller ikke-trivsel.

2. Embedet får for alle tider sin autoritet og sin effektivitet hos Jesus Kristus og hans ånd.

3. Embedets opgave er å meddele til menneskene Kristi frelsende og helligende goder i den pastorale tjeneste, å preke evangeliet og å forvalte sakramentene, gjort effektive ved troen.

4. Embedet er betrodd kirkens styre og disciplin, helt eller delvis.

5. Menn som er skikket for arbeidet, kallet av Ånden og godkjent av kirken, får ved en ordinasjonshandling under bønn. og håndspåleggelse overdratt hvervet å utøve embedets funksjon.

*

Derefter følger seks lange avsnitt med uttalelser i all almindelighet om splittelsen og om ønsket om enhet. Av interesse er en sats i post V, som omtaler de forskjellige embedsordninger i det episkopale, det presbyterianske og det kongregationalistiske system og anerkjenner at Guds ånd har vist sig å kunne nytte hver av dem i Rikets tjeneste. Der fortsettes:

Vi mener derfor at disse forskjellige elementer alle må ha en passende plass i livsordenen (Order) i den gjenforenede kirke og at hvert samfund med frimodighet skal bringe denne felleskirke sine åndelige skatter.

RESERVASJONER.

A.

Dette er den ortodokse kirkes syn slik som dens representanter utformer det:

Den ortodokse kirke betrakter embedet som innstiftet i kirken av Kristus selv og som det ydre middel (Body) som ved en særskilt benådelse (charisma) er det organ hvorved kirken utdeler sine mådemidler, såsom sakramentene. Vi tror at embedet i dets trefoldige form av biskoper, prester og diakoner utelukkende kan bygges på den ubrutte apostoliske suksesjon. Vi beklager at det er ugjørlig i dette spørsmål om embedet å komme til nogen som helst enighet (into some measure of agreement) med mange av de kirker som er representert på denne konferanse; men vi ber Gud at han ved sin ånd vil lede til enhet også i dette vanskelige splittelsespunkt.

B.

I Vestens kristendom er der også fremtredende divergenser:

a. Et representativt syn uttrykkes i følgende punkter: a. at der alltid har vært forskjellige grader av embeder, hvert med sin egen funksjon; b. at ordinasjonen er en sakramental akt med guddommelig innstiftelse og derfor uigjenkallelig, meddelende den særlige charisma til det spesielle embede. c. at biskoper som har mottatt deres embede med apostolisk suksesjon er de eneste som kan ordinere prester; d. at den apostoliske suksesjon således forstått er uundværlig for embedets autoritet og for kirkens synlige enhet og også for sakramentenes gyldighet.

b. På den annen side er det mange av de her representerte kirker som mener: a. at i det vesentlige er der bare ett embede, ordets og sakramentets; b. at embedene i disse kirker er i overensstemmelse med det nye testamente og ved sine frukter har bevist at de har den rette autoritet og at deres

forvaltning av sakramentene er gyldig nok; c. at nogen særskilt form for embede ikke kan være nogen troes-sak; d. at den nåde som gjør mennesket skikket for embedet meddeles direkte fra Gud og i ordinasjonen bare blir anerkjent (recognised), ikke meddelt (conferred).

c. Endelig noterer vi at der er representert opfatninger som står midt i mellem de typer som er karakterisert ovenfor. Der er f. eks. nogen som nok holder på bispestillingen i kirken, men ikke mener at nogen apostolisk suksesjon er absolutt nødvendig, eller de forkaster denne helt. Andre anser ikke det historiske episkopat for noget vesentlig. De som hører til presbyterianske samfund mener at det apostoliske embede kan overgives og er blitt overgitt ved presbytere som har hatt dette til opdrag. De som holder på det kongretionalistiske system mener at deres embede er blitt og blir dem overdratt efter det nye testamentes eksempel.

RAPPORT
om
SAKRAMENTENE.

Vi er overbevist om at til den hensikt som her foreligger for vårt møte, bør vi ikke gå i detaljer under betraktningen av sakramentene, — «mysterier» som nogen kaller dem. Hensikten med dette statement er å vise at der kan skje en felles tilnærmelse og en vurdering av sakramentene hos dem som ellers avviker fra hverandre i syn og foltolkning.

Vi bevidner det faktum at den kristne verden preges av en voksende sans for sakramentenes betydning og verd, og vi vil gi uttrykk for vår tro på at denne bevegelse må få næring og bli et middel til en fordypelse av kirkenes liv og erfaring. I denne forbinnelse er vi opmerksom på at sakramentene har et særlig forhold til kirkens fellesliv og samfund og at nåden overføres ved den hellige ånd som tar av Kristi forråd og formidler det til sjelen ved troen.

Vi er enige om at sakramentene er en guddommelig innstiftelse og at kirken i takk burde ta imot dem som guddommelige gaver.

Vi ser det slik at der i sakramentene er et ydre tegn og en indre nåde, og at sakramentene er midler for nåden hvor-

igjennem Gud usynlig virker i oss. Vi er også opmerksom på at Gud ved sine nådegavers utdeling ikke er begrenset av sine egne sakramenter.

Den ortodokse kirke og flere andre mener at der er syv sakramenter og at der til deres gyldige forvaltning trenges både en riktig form, et riktig middel og et rettelig embede. — Andre kan bare anerkjenne dåpen og Herrens nadverd som sakramenter. — På denne konferanse legger vi særlig vekt på disse to sakramenter, fordi de i det store og det hele anerkjennes av konferensens medlemmer:

Vi tror at vi i dåpen til syndernes forlatelse, utført med vann og i Faderens, Sønnens og Åndens navn, blir døpt ved èn ånd til ett legeme (are baptised by one Spirit into one body). Ved denne erklæring mener vi ikke å overse de forskjelle i vurdering, fortolkning og utførelse som eksisterer mellem oss.

Vi tror at i den hellige nadverd er vår Herre selv tilstede, at vi har samfund med Gud, vår Far i Jesus Kristus, hans sønn, vår levende Herre, som er vårt eneste Brød, givet til verdens liv, opholderen av alle sine liv, og at vi er i samfund med alle andre som er forenet med ham. Vi er samstemt om at nadverden er kirkens helligste handling i hvilken Herrens død blir ihukommet og forkyndt og at den er et frembåret offer av takksigelse og lovprisning og en handling av høitidelig selvhengivelse.

*

Der er blandt oss avvigende synsmåter, særlig med hensyn til

1. den måte hvorpå Herren er tilstede,
2. forståelsen av ihukommelsen og ofret,
3. forholdet mellem elementene og nåden,
4. forholdet mellem presten og handlingens gyldighet.

Vi er klar over at det guddommelige nærværs realitet i dette sakrament ikke kan opfattes fyldestgjørende av den menneskelige tanke eller uttrykkes i menneskelig tungemål.

Vi innrømmer at under særlige omstendigheter kan de

sakramentale goder meddeles av den guddommelige nåde uten at de ydre tegn er tilstede.

Vi avslutter denne erklæring med den bønn at de uoverensstemmelser som for tiden hindrer helt samfund må bli overvunnet.

ANHANG I.

BISKOP HOGNESTADS TALE OM NADVERDFELLESSKAP.

På plenarmøtet den 15. august om middagen fikk biskop Hognestad ordet henimot møtets slutning [1]) og uttalte om nadverdfellesskapet:

Den dypeste enhet i kirken finnes ved Herrens bord. Hans kommunion (fellesskap) skulde frem for alt praktiseres her ved vårt møte. Jeg vet at nogen av de delegerte her har samlet sig om sine enhetskirkers nadverdbord. Men forgjeves har jeg søkt efter et nadverdbord som var felles for alle. Jeg har trang til å stille det spørsmål til våre brødre i den anglikanske kirke, som jo har startet bevegelsen for «Faith and Order»: Skal vi ikke ha en felles altergang her på konferansen? Skulde vi komme til å gå fra hverandre uten å ha hatt det, da vilde det for mig bety en stor skuffelse. Ja, jeg mener at det vilde være en skam for konferansen.

Jeg er lutheraner og tror slik som Luther om den hellige nadverd. Derfor nyder jeg helst nadverden i min egen kirke som jeg også gjorde det den siste dag jeg var i Norge. Men vår norske kirke har ikke noget imot å se gjester fra andre kirkesamfund ved sitt nadverdbord. Jeg har heller ikke selv noget imot å være gjest ved en annen kirkes nadverdmåltid, akkurat som jeg i det daglige liv kan være gjest i andres hus hvor der hersker andre skikker enn i mitt eget. Hvis der her i Lausanne blir feiret en felles nadverd efter anglikansk kirkeskikk, så blir jeg med. Jeg blir på samme måte med

---

[1]) Tilstedeværende beklager at salens benker på dette tidspunkt var tyndt besatt, da så mange taler var gått foran. Men biskopens ord vil ved sin pregnans og sin samvittighetsappell komme til å virke sterkt også gjennem møtets publikasjoner og referater.

om den feires efter schweizisk skikk. Og jeg tror at Kristus i alle tilfeller vil gi mig det som jeg er glad for å tro at han gir mig i nadverden: sitt eget legeme og sitt hellige blod.

Jeg ber Eder i Jesu navn: La oss være ett i fellesskapet om Jesu bord!

— — —

— — —

Det var med stor sorg jeg igår erfarte at vi ikke kunde holde altergang i fellesskap. Denne kantons kirke hadde venlig innbudt oss til Herrens bord; flere av oss fulgte innbydelsen, men ikke alle. Jeg mener at jeg ved å være med på denne altergang dog er forblevet en god lutheraner. Når det var så mange som ikke kunde ta del i denne nadverd, hvorfor har da ikke konferansen selv foranstaltet en altergang i slike former at alle møtets deltagere kunde ha vært med i den? Apostelen anbefaler oss å vise gjestfrihet, men kirkene har ikke ennu tilstrekkelig lært sig denne dyd. Kan vi lære om igjen?

Hvis vi skal forsøke å enes i den kristne tro — måtte da ikke forskjell i skikk og bruk skille oss!

ANHANG II.

DEN NICENSKE BEKJENNELSE.

Jeg tror på een Gud, den allmektige Fader, Himlens og Jordens, alt det synliges og det usynliges skaper;

og på een Herre, Jesus Kristus, Guds enbårne sønn, født av Faderen før alle tider, Gud av Gud, lys av lys, sann Gud av sann Gud, født, ikke skapt, av samme vesen som Faderen; ved hvem alt er skapt; som for oss mennesker og til vår frelse nedsteg fra Himmelen og blev kjød ved den Hellige ånd av Jomfru Maria, og blev menneske; som også blev korsfestet for oss under Pontius Pilatus, led og blev begraven og opstod på den tredje dag efter skriftene og opfor til Himmels, sitter hos Faderens høire hånd og skal komme igjen i herlighet og dømme levende og døde; på hvis rike der ikke skal være ende.

Og på den Hellige Ånd, som er Herre og gjør levende, som utgår fra Faderen og sønnen; som tilbedes og æres tillikemed Faderen og sønnen, som har talt gjennem profetene.

Og een hellig, kristelig [katolsk] og apostolisk kirke.

Jeg bekjenner een dåp til syndernes forlatelse og forventer de dødes opstandelse og den tilkommende verdens liv. Amen.

DEN KIRKELIGE VERDENSKONFERANSE I LAUSANNE

NOGEN PRINSIPIELLE BEMERKNINGER

Av prof. dr. Chr. Ihlen.

Fra det tidspunkt, da den store tanke ikke bare om venskabelig samarbeide mellem, men om en likefrem gjenforening av de splittede kristne kirkesamfund slog ned hos amerikanske og engelske kirkemenn på den bekjente verdensmisjonskonferanse i Edinburg i 1910 og til bevegelsens ledere kunde nå frem til å få sammenkalt en kirkelig verdenskonferanse for å slå til lyd for tanken og gjøre det første skritt til dens realisasjon, som det skjedde nu i Lausanne 3.—21. august iår, skulde der altså på grunn av forholdene hengå ikke mindre enn 17 år.

Disse 17 år da man har måttet vente og forberede har sikkert på mange måter vært til gavn for saken.

Kanskje ikke minst derved, at bevegelsens ophavsmenn i mellemtiden under overveielse og drøftelse med representanter for andre kirkesamfund synes å være blitt mere og mere klar over sakens overordentlige vanskelighet og derfor heller ikke dogmatiserer sine synsmåter så sterkt, som man av bevegelsens brosjyrer, meddelelser og spørsmålskjemaer fra den første tid måtte få inntrykk av.

Denne bemerkning refererer sig særlig nettop til det avgjørende program-stikkord: «En gjenforenet kirke.»

Målet er ikke opgitt, det gjelder ennu som en slags prøvetanke, hvorefter man arbeider, men man er fullt klar over, at der er deltagere i dette arbeide, som ikke — ialfall ikke i øieblikket — formår å vedkjenne sig dette som et opnåelig eller endog ønskelig formål, mens riktignok de drivende krefter i den amerikanske og engelske verden fastholder det.

Der blev intet trykk øvet fra nogen majoritet for å få

denne ide om en «gjenforenet kirke» i motsetning f. eks. til en allianse mellem kirkene offisielt anerkjent. Tvert imot tillot man, at konferansen i præambelen til en av sine vedtak blir stående ved å uttale, at man er kommen sammen for å hitføre «en tilnærmelse mellem de kristne kirkesamfund.»

I det foreløbige budskap konferansen har sendt ut til kristenheten heter det da også:

«Konferansen understreket med eftertrykk, at den *ikke* søker å definere betingelsene for en fremtidig gjenforening. Dens mål er å fremstille på den ene side den klare grunnleggende overensstemmelse, som der er innen konferansen og på den annen side de tungtveiende spørsmål, hvorom der ingen enighet er, som også å anspore til en tankeføring, der i fremtiden kan ta sikte på et høiere mål for overensstemmelse mellem de forskjellige kirker.»

Man kan ikke si annet enn, at dette er ekte åndelig og organisk tenkt og ikke smaker av utopi.

På denne måte er noget vist utopisk, som for mange knyttet sig til bevegelsen i dens oprinnelige form blitt fjernet, og bevegelsen kan nu sies i almindelighet å hvile på den meget innlysende tanke, at hvis der skal utvikle sig et varig samarbeide mellem kirkesamfundene på sosialt-moralske og sosialt-kristelige områder, så må man også søke å komme hverandre nærmere og forstå hverandre bedre, hvad trossyn (faith) og hvad kirkeforfatning og kultus (order) angår.

En sådan tilnærmelse krever uten tvil et energisk arbeide under gjensidig tilskyndelse og påvirkning av hinannens synsmåter. Og når faith-and-order-bevegelsen drives efter denne linje vil den utfolde et viktig og betydningsfullt arbeide for kirkelig enhet, og hvad den i tidens fylde kan bringe av også i det ydre merkbare resultater, må man overlate fremtiden.

Imidlertid har den nevnte lange ventetid på denne måte bragt en meget betydningsfull avklaring av bevegelsens mål og midler.

For det annet var det meget følelig på møtet, hvad der bare behøver å nevnes, at den hindring, som lå i verdenskrigen, nu omvendt gjorde sig gjeldende som en trang til ny forståelse og samføling mellem folkene, der i høi grad kom

den hele bevegelse til gode. Man følte på møtet ingen hindringer på grunn av nogen slags politisk spenning, men man la tvert imot merke til, at personligheter, som hadde spillet en kjent rolle i efterkrigstidens bestrebelser for folkeforsoning som talere blev mottatt med særlig hjertelighet av forsamlingen.

Og for det tredje og siste tør man vel også, hvad der kanskje til sist er det mest betydningsfulle, peke på, at ventetiden har ført med sig ikke smaa forandringer i den teologiske opfatning og i den almindelige tenkemåte, hvad religion og livsanskuelsesspørsmål angår.

Og disse forandringer har avgjort bidratt til å jevne veien for bevegelsen.

Det er i disse siste 17 år mange nye synsmåter i kristelig og teologisk henseende, som har kjempet sig frem og man har ikke minst i de tidligere krigførende land vennet sig til å se større og mindre doktrinert på teologiske og kirkelige spørsmål. Og dette kom åbenbart forhandlingene i Lausanne til gode.

Ikke minst viste dette sig i den seksjon, som behandlet spørsmålet om den kirkelige bekjennelse, hvor opgavens mest prinsipielle vanskeligheter måtte sies særlig å tilspisse sig, og som man ikke kunde gå til uten å frykte, at det skulde vise sig helt umulig å nå et brukbart resultat.

For min del kom jeg inn i denne seksjon, og selv om der ganske riktig gjorde sig sterke meningsbrytninger gjeldende, og selv om resultatet også vil bli forskjellig bedømt, så blir dog hovedinntrykket ialfall for mitt vedkommende taknemlig anerkjennelse av, hvor langt man dog nådde frem i gjensidig forståelse efter en drøftelse, der var preget like meget av full åpenhet som av gjensidig hensynsfullhet og fordragelighet.

Det var 6 spesielle emner, som konferansens arbeide samlet sig om efter at man i almindelighet hadde drøftet «kallet til enhet» nemlig disse: 1) Evangeliet, 2) Kirken, 3) Den kirkelige bekjennelse, 4) Det kirkelige embede, 5) Sakramentene og 6) Kristenhetens enhet og de bestående kirkesamfund.

Disse 6 emner blev først underkastet en almindelig debatt med innledende foredrag i plenum. Derefter tok man 3 og

3 av emnene til spesialbehandling, idet konferansen delte sig i 3 seksjoner på hver ca. 120 deltagere, der igjen først diskuterte emnet sammen og senere atter delte sig i underseksjoner på nogle og tyve deltagere, der utarbeidet forslag til uttalelser, som efter å være behandlet av en felleskomité, gikk tilbake først til seksjonen i samlet møte og så til konferansen som helhet.

Det var således et ganske inngående arbeide, som blev utført på konferansen. Man nådde ikke å få alt helt avsluttende formulert, og på ikke få punkter måtte man konstatere meningsforskjeller, som ikke hadde vært til å overvinne. En komité skal gi disse uttalelser en avsluttende form og offentliggjøre dem som konferansens budskap til de kirkesamfund som var representert; det vil vise sig, at her er skapt en ganske betydningsfull basis for forståelse, klargjørelse og videre arbeide.

Hvad spørsmålet om den kirkelige bekjennelse angår, måtte det på forhåind være klart, at, når man skulde søke å samle sig om det felleskristelige, kunde man ikke undgå å ta stilling til den felles-kirkelige arv, der er representert ved de gamle økumeniske bekjennelser, særlig Apostolikum og Nikaenum (østkirkens dåbsbekjennelse med skarp formulering av troen på Jesu guddom), hvis innhold alle de store, historisk givne kirkesamfund har vedkjent sig. Herunder fikk Nikaenum en fremtredende plass som et hovedsymbol såvel for den gresk-ortodokse som for den anglikanske kirke.

På dette punkt lå der en ganske stor vanskelighet, som også uforbeholdent kom frem, idet man på et evangelisk nu tidsstandpunkt jo ikke tør binde sig til disse gamle symbolers begrepsapparat og dogmatiske enkeltformuleringer, der forsåvidt står i en viss tidsbetinget avstand og er mere eller mindre fremmed for nutidens måte å tenke på.

På den annen side viste sig nettop her den evne til å se større på tingene, som de siste års tenkemåte har ført med sig. Man anerkjente disse bekjennelsers genuint kristelige intentioner, dybden av den religiøse erfaring, som ligger til grunn for dem, og som fører op til de overrasjonelle sannhetsoverbevisninger, som de er uttrykk for.

Den evangeliske fromhet står ganske vist fritt til det gamle

dogme og bekjennelser, og det hele har nu fått en dypere og personligere artikulasjon, men vi har ingen grunn til å forkaste den oldkirkelige arv; vi ser med full forståelse det grunnkristelige, som her gir sig uttrykk i datidens tenkemåte.

Dette var stort sett den betraktning som slog igjennem.

Men likeså gledelig var det, at også den sannhet vant almindelig tilslutning, at nutidens kristne har evne og rett til å uttrykke sin felleskristelige tro på sin egen måte og under henvisning til sin egen levende kristelige erfaring.

På denne måte enedes man om å bekjenne den fellskristelige tro, sådan som «den forkynnes i den hellige skrift og er blitt bevidnet og bevaret i den økumeniske bekjennelse, som kalles Nicaenum og i den apostoliske trosbekjennelse, hvilken tro stadig er blitt bekreftet i Jesu disiples åndelige erfaring», idet man tilføiet, at bruken av disse bekjennelser bestemmes av de enkelte kirkessamfund, og at disse selvfølgelig fremdeles anerkjenner og bruker sine spesielle bekjennelser.

Som friere uttrykk for nutidens felleskristelige samføling i troen uttalte man i en præambel, at man med dyp takknemlighet overfor Gud hadde funnet sig forenet ved felles gudstjeneste, tilbedelse og bønn, i Gud vår himmelske far og hans Sønn Jesus Kristus og i samfundet med den Hellige Ånd,» likesom man sluttet den hele uttalelse med «å avgi vårt høitidelige og enstemmige vidnesbyrd om, at ingen ydre, skrevne formler kan erstatte den indre personlige erfaring om samfund med den levende Kristus, som er den eneste prøve på åndelig liv, og om, at vår tros gjenstand ikke er noget som helst bekjennelsesutsagn om Kristus, men den Herre Jesus Kristus selv.»

De forskjellige vil dømme forskjellig om, hvilken betydning en sådan fellesuttalelse om bekjennelsesspørsmålet kan ha. Der kom unektelig ikke minst i underhåndsmøter frem utålmodige uttalelser om, at slike fellesuttalelser i virkeligheten var verdiløse kompromisformler, som enhver fortolket på sin måte. Fra visse hold hadde man visstnok en følelse av å ha gjort for store innrømmelser til det historisk bestående, andre var bekymret over, at deres historisk givne trosopfatning ikke var kommet tilstrekkelig fullstendig frem.

Hvilke vanskeligheter der i fremtiden ennu vil melde sig,

ligger der dog allerede en realitet i, at samstemmigheten og viljen til forståelse — ialfall for denne gang — var så sterk, at den formådde å neutralisere disse betenkeligheter, så at virkelig en fellesuttalelse kom i stand. Man må jo heller ikke se på «formelen» isolert fra hele det arbeide for forståelse, som ligger bak.

Jeg mener at her i virkeligheten med lykkelig hånd er staket op en vei, som vil kunne vise sig gangbar. Ganske vist har vi evangeliske grunn til å føle det så, at hele kristendomssynet ved reformasjonen er rykket over på et høiere plan. Forståelsen av evangeliet er her blitt klarere bevist og dypere artikulert. Men også de andre kirkeavdelinger har evangeliet — om enn forståelsen av det er mindre avklarnet. Og når forholdet er dette, at der er en enhet om evangeliet, som kan utarbeides klarere og dypere, så vil vi ut fra evangelisk-lutherske synsmåter nødvendigvis søke å komme videre og videre i kristelig forståelse.

Et særlig problem må man si ligger i de gresk-ortodokses stilling. På den ene side synes det ofte som denne kirke og dens representanter lever ganske uberørt — og med grunnfestet selvbevissthet — i sitt eget tradisjonsbundne kirkesyn og sine kultiske skikker og forestillinger, på den annen side er de åbenbart sympatisk berørt og tiltrukket av det friere og personligere liv i de vestlige kirker og gir sin tilslutning til uttalelser, som stort sett — uten å stride med deres lære — dog er båret av et slikt syn. De står samtidig polemisk overfor visse overdrivelser hos den romerske katolicisme. Hvor vil de stridende tendenser i dette i lengden bøie sig hen?

Denne siste bemerkning kan ligne en kirkepolitisk overveielse. På den linje bør man nu ikke slå inn. Det er sikkert av den største viktighet, at hele denne bevegelse blir holdt oppe i den ideelle grunnbetraktning å arbeide i et kristelig ideals tjeneste, og at man holder sig fri for alle slags kirkepolitiske betraktninger og spekulasjoner over kirkelige allianser og fremtidskombinasjoner.

Vi skal derfor heller ikke innlate os på betraktninger over f. eks. mulige konsekvenser av den romersk-katolske kirkes avvisende holdning til den hele bevegelse eller på overveielser om «faith and order»s chanser til å trenge igjennem i de og

de kirkesamfund og hitføre den eller den interkonfesjonelle situasjon — hvad der altsammen da også vilde være løse formodninger.

Sikkert er, at «faith and order» representerer et sterkt og levende kristelig ideal, som vi bare kan ønske fremgang, og arbeidet for den kan vel forenes med troskap mot vårt eget kirkesamfund.

Ropet på en slik kirkelig enhet kommer aller mest gripende og inntrengende fra misjonsmarkene; det blev også på konferansen mangfoldig og inntrengende bevidnet av kirkemenn og misjonærer.

Bevegelsen vil fremdeles som hittil komme til å ha sine varmeste venner og opnå mest praktiske resultater innenfor den engelsktalende verden med dens uendelighet av rivaliserende kirker og sekter.

Men den representerer som sagt et ideal, som alle kristne vil tiltrekkes av og som alltid på ny vil røre ved det kristelige gemytt som et lokkende fremtidsmål; men vanskelighetene er store. Opgaven viser både innad og utad, og mål og midler står i Guds hånd, som leder historien.

BORODIN

Av Hans Koch.

Den tredie august d. å. bragte telegrafen bud, at *Borodin* — iøvrigt ledsaget af sin dygtigste hjælper, udenrigsminister *Eugen Chens* to sønner — havde forladt *Loyang*, hvor han havde været gæst hos general *Feng*, for igennem *Mongoliet* at begive sig til *Moskva*.

Dermed er en betydningsfuld epoke i den kinesiske borgerkrig afsluttet. Og der kan være anledning til at vende blikket tilbage på denne tid og ikke minst til et par «afskedsord» m. h. t. den mand, som nu i hvert fald foreløbig trækker sig tilbage fra det land og de begivenheder som han i de sidste år utvivlsomt har haft større indflydelse på end nogen anden.

Da undertegnede i sin tid gjorde opmærksom på, at Sydpartiet (Cantoneserne), hvem man herhjemme kun kendte under navnet «oprørerne», eller «de røde» osv., var det eneste parti, som kunde fylde nogen med håb om en bedre fremtid for Kina, så fandt denne opfattelse just ikke anerkendelse i vore hjemlige kredse, heller ikke blandt missionsvenner, der var opfødte med engelske efterretninger og vejledninger. Men ligefrem forbitrelse vakte det, at jeg havde uttalt at Russerne — under Borodins ledelse — havde tilført Sydpartiet en række af de egenskaber og kræfter, som det hidtil havde skortet på hos kineserne, ikke mindst hos sydpartiet: energi, orden, udholdenhet osv.

Vist er det at siden den dag da «*Nanking*» skilte sig ud fra «*Hankov*» har Nanking-partiet, i modsætning til hvad der var foregået umiddelbart forinden, udvist en forfærdende ævneløshed, der nu er løbet ud i general Chiangs nederlag og derpå følgende bortrejse. Man kan ikke frigøre sig for den forestilling, at uden Russernes hjælp gik det hele i stå. Det er jo dog endnu således at Kineserne utvilsomt står langt tilbage for Europæerne, når det gælder administrativ dygtighed, for ikke

å tale om hvor det drejer sig om på den mest rationelle måde i den kortest mulige tid at undlive så mange af sine modstandere (fjender?) som muligt.

Mærkeligt var det iøvrigt at se den svingning, der lidt efter lidt indtrådte i bedømmelsen af Borodin. Til at begynde med skildredes han med de mørkeste farver som et af Bolsjevismens uhyggeligste redskaber. Efterhånden som han vinder fremgang for sin sag, ændres tonen imidlertid betydeligt; selv i de mest konservative (engelsk-farvede) blade behandles han med respekt, og sædvanlig omtales han med en vis sympati. I «*Krl. Dagbl.*» skildres han d. 8/2 d. å. som «Asiens f. t. mægtigste mand.» I «Berlingske Tidende» har *hr. Nordahl Grieg* skrevet en række overfladiske og effektjagende correspondancer, hvoraf dog ét og andet ikke har været uden interesse. Således en meget beundrende skildring af Borodin, hvem forf. har truffet i *Hankov* (23/3 27). Han skriver der: «En høj kraftig skikkelse kommer imod mig, en mand i khaki, men med en blødhed i bevægelserne, som ikke er soldatens. Og samme bløde charme er der over ansigtet, som stirrer mod mig. De brune vemodige øjne, den smukke følsomme mund under *H. G. Wells-skjægget,* det sorte, rige glansfulde hår, som ligger blødt om den høje pande, hudens varme lød, alt samler sig i et indtryk af en mand i moll, en usædvanlig vindende personlighed.»

Endelig har *Dr. Aage Krarup Nielsen* i «Politiken» [1]) givet værdifulde bidrag til forståelsen af Borodin. Krarup Nielsen skriver: «En større modsætning til den type jeg i min fantasi (i kraft af pressens skildringer af B. som blodhunden, svindleren osv.) har forestillet mig at møde, kan vanskeligt tænkes. Den mand jeg står overfor er en kraftig velproportioneret skikkelse i slutningen af fyrrerne, rolig og behersket i sine bevægelser. Han taler langsomt og velovervejet med en dybttonende sympatisk stemme. Ansigtet er magert og

---

[1]) Hidtil har Putnam Weale (alias Mr. Lenox Simson) været korrespondent til «Politiken». Denne forf.s kyndighed m. h. t. Kina er uomtvistelig, men hans upartiskhed er det så vist ikke. Særlig i «Politikens» plan kan P. W., der nu optræder som harsk britisk imperialist, ikke siges at passe synderlig godt. Vi glæder os derfor over, at også andre får ordet. H. K.

markeret og præges af et par udtryksfulde og intelligente øjne, der langt snarere synes at tilhøre en forsker og drømmer end en fanatisk og desparat samfundsomvælter og verdensbrandstifter. Med sin langsomme og lidt tunge fremtoning, det rolige afbalancerede væsen og det bløde engelske overskæg mindet han mest af alt om en engelsk arbejderfører, udgået fra folket, men skolet gennem en lang politisk løbebane.»

I samme tone tales der nu bestandig om Borodin; nylig har en kinakyndig U. S. A. senator, Mr. *Hiram Bingham* erklæret ham for «den største revolutionære i verden, i vor tid.»

Og det er muligt at Mr. Bingham har ret. Spørgsmålet bliver dog så hvormeget denne hans attest er værd. Vist er det, at Borodin er kommen til kort på ét punkt. Det gik ham som præsten, der vel kunde mane fanden op, men ikke kunde få ham ned i hullet igen. Det gik ham som så mange revolutionsledere, at de vel ævnede at kalde på de omvæltende kræfter og slippe dem løs, men de formåede ikke at styre dem, ikke at holde dem indenfor de rette grænser.

Efter alt hvad vi ved har Borodin ikke haft nogen tro til værdien af fremmedfjendtlige eller kristendomsfjendtlige opløb. Han har gentagne gange forhindret iværksættelse af sådanne (f. eks. ved juletid i Canton). Lige så lidt har han anset det for muligt eller blot ønskeligt at indføre russiske bolsjevik-metoder overfor jordbesidderne i Kina. Gang efter gang har han erklæret, at han trodde ikke på, at Kina var moden til en bolsjevikisk samfundsordning. Og dog tog udskejelserne i de af Nationalpartiet styrede provinser til dag for dag. Den form for bolsjevisme, som bestod i plyndringer og fremmedfjendtlig røveri, var så vel egnet og så hjemmevant for visse kinesiske lag, at det vilde være utænkelig, at den ikke i en tid som den nærværende skulde give sig kraftige udslag. Særlig galt gik det til i provinserne *Hunan* (hovedstad: *Changsha)* og *Hupeh* (hovedstad: *Hankov)*. Her dominerede de nydannede fagforeninger, der lavede streike så længe, at handel og industri stor ifærd med at ophøre, bl. a. fordi varerne betaltes med regeringens banknoter, der fra den ene dag til den anden sank i værdi.

Da så de agrariske fagforeninger begyndte efter russisk mønster at tilrøve sig jorden, så var bægeret fuldt og selve

det revolutionære Hankovs hære vendte sig imod dem og standsede denne form for radikalisme.

Det blev Borodins skæbne, at han ikke i tide forstod hvor grænsen måtte drages, eller også magtede han ikke at stemme floden, da den én gang var begyndt at strømme. Derfor vilde jeg ikke være tilbøjelig til at indrangere Borodin i rækken af de største revolutionsmænd; men vel er hans indsast stor nok og hans personlighed betydelig nok til at der nu, hvor han foreløbig er nået til en stansning, kan være anledning til at beskæftige sig med ham; jeg skal derfor til slutning om hans fortid meddele nogle oplysninger, der indtil videre må anses for pålidelige og i hvert fald ikke strider med det lidet der tidligere derom har været almindelig bekendt.

For nogen tid siden kom *Shanghai byråd* i en alvorlig konflikt med *Sovjets generalkonsulat.* Dette gav anledning til at Sovjets generalkonsul, *Mr. Lind* blev interviewet af endel amerikanske pressemænd, der bl. a. også i talens løb stillede spørgsmål om, hvorledes Borodins stilling var. Mr. Lind så hen på spørgeren og svarede med et smil: «I Amerikanere burde være lige så interesserede i Borodin, som vi er; ti Borodin er lige så godt som nogen af jer amerikansk borger.» Denne udtalelse blev telegraferet til U. S. A., hvor den vakte adskillig opmærksomhed og gav anledning til at der blev anstillet undersøgelser med hensyn til dette spørgsmål. Man konstaterede at Borodin virkelig i en årrække har levet i U. S. A og kan forsåvidt meget vel være amerikansk borger. Om han er det, er aldrig bleven oplyst.

Derimod blev det godtgjort at B.s egentlige navn var *Grusenberg;* hans hustru er uimodsigeligt amerikansk borger. Som ung pige hed hun *Fannie Orluk;* hun er født i Chicago. Deres to sønner er født i Amerika og taler engelsk; de kan ikke tale russisk. «Borodin selv taler engelsk fuldkommen som en indfødt. Var han bleven i Amerika, vilde han formodentlig være bleven professor ved et college, forfatter eller sagfører el. lign.»

Det er ikke lykkedes at finde ud hvor gammel B. var da han kom til Amerika; men han må have været en ganske ung jødisk emigrant fra Rusland, da han kom til New York.

Senere i Boston var han i forbindelse med *Carnegie Institutet,* hvor han lærte sig engelsk. Derfra drog han til *Valparaiso Universitet (Indiana),* hvor han traf Fannie Orluk, der også studerte der.

Til disse oplysninger kommer nu, hvad en amerikansk forfatterinde, *Miss Caroll Binder* nylig har meddelt i en artikel i et Chicago blad (Chicago Daily News).

Frk. Binder siger bl. a. flg.: Borodin og hans hustru havde for nogle år siden en ikke særlig stor sprogskole i Chicago — i byens vestlige del — nærmest beregnet på emigranter, der trængte til at lære engelsk. I russiske og radikale kredse her mindes man Borodin og hans hustru som to indtagende, intelligente, foretagsomme og varmt interesserede mennesker; de var af den slags folk, som vilde nå frem i første række hvad stilling eller samfundslag de så blev anbragte i. «Michael B. vilde», sagde engang en ven av ham, «have drevet det vidt som sagfører, hvis han havde fortsat som jurist» (hans studium var jura); men B.s interesser lå på et andet område.

Hans navn var *Grusenberg;* men han blev kaldet *Mr. Berg.* Han var allerede dengang hjemmehørende i revolutionære russiske kredse, ligesom han stod i et venligt og fortroligt forhold til mænd som *Lenin* og *Trotsky* (på den tid landflygtige i *Schweitz). Fru Berg* delte ganske sin mands synspunkter, og da zarstyret faldt, påtog «Bergs skole» sig at fremskaffe sådanne mænd og kvinder, som kunde bruges på de ledende stillinger i det revolutionære parti.

Men nu var «Berg»s plads ikke længere i Chicago. I den følgende tid (fra år 1918) træffer vi ham bestandig på rejse, agiterende for kommunismen. Gentagne gange er han i Skandinavien, i Oslo og Stockholm; oftere møder vi ham i Storbritanien — han sidder bl. a. et halvt år i fængsel i Glasgow. I de flg. år opholdt han sig i Rusland og tog del i det revolutionære arbejde der, indtil den dag kom, da han under navnet Borodin drog ud som Sovjets repræsentant til Kina.

Så vidt frk. Binders meddelelser. Resten er kendt. B. træffer Sun-Yat-sen og vinder hans tillid. Han bliver den vilje, som man hidtil havde savnet i Sydpartiet.

Så kom den forbløffende fremgang som Sydpartiet havde

i 1925. Og nu er det altsammen faldet i kvag. Dr. Krarup Nielsen fortæller, at B. udtalte sin frygt for at alt i Kina nu vil falde tilbage til de gamle tilstander — hvor det er civil korruption og militær rovgriskhed der råder.

Der er inte i de nuværende tilstande, der er skikket til at gendrive denne ængstelse. Måske er opgaven for stor for nogen enkelt mand. Borodin havde utvilsomt flere betingelser for løsningen end nogen anden af dem der optrådte på den kinesiske skueplads. Når det så dog klikkede, så var det fordi han ikke var streng nok, eller ikke stærk nok til at holde korruptionen ude fra sit eget parti; så var det fordi han alligevel ikke, trods senator Hiram Binghams attest, var «den største revolutionsmand i vor tid» — i hvert fald ikke stor nok. —

«EUROPAS FORENEDE STATER»

Av byrettsassessor CARL BONNEVIE.

«Europas forenede stater» likesom «Pan-Europa» er idag en utopi, et slagord eller i det meste et program. Her skal forsøkes å gi et omriss av de problemer og arbeidsopgaver, dette slagord innebærer. Min hensikt er også å overbevise om at dette slagord innebærer realiteter, som det er verd å arbeide for.

I.

Som den tidligere græske utenriksminister, *Politis*, ifjor høst uttalte under sin foredragsserie ved Nobelinstituttet i Oslo har en rekke av de eldre og mest kjente planer og forslag med sikte på verdensfred i virkeligheten hat europeisk fred og forbund for øie. Dette gjelder Henrik den 4des eller kanskje rettere hertugen av Sullys forslag i 1634, under 30 års-krigen. Det gjelder abbeden av *St. Pierres* forslag i hans store verk «Projet de la paix perpetuelle» (1712—16) om en forening av Europas 24 kristelige stater, helst også med tilslutning av de muhamedanske fyrster, innenfor et evig fredsforbund med et permanent senat i Utrecht, med forbud mot at nogen stat skulde holde mer enn 6,000 mann under våben og med felles voldgiftsrett. Av stor interesse er det også at *Immanuel Kant*, forfatteren av «Zum ewigen Frieden», var fullt opmerksom på at fredsproblemet i høi grad var et europeisk og aller mest et fransk-tysk problem. Kant har således i 1798 uttalt sig om ønskeligheten av et forbund mellem Frankrike og Prøisen for derved å umuliggjøre krigføring [1]. «Den hellige alliances» formål var jo fred i Europa og like meget gjelder det jo om selve Folkeforbundet, at det i første rekke tilsikter å skape europeisk fred efter verdens-krigen.

---

[1]) «Kant als Politikker» av Karl Vorländer i ukebladet «Märtz» 17 Mai 1913.

II.

Det er eiendommelig og psykologisk kanskje overraskende, at der nu så få år efter Folkeforbundets dannelse har reist sig en stor og mangesidig bevegelse for *europeisk* sammenslutning. Nær sammenhengende med dette er det, at Genève-protokollen, som vilde realisere Folkeforbundets verdensomfattende idé, led skibbrudd, mens Locarno-overenskomsten, som begrenser sig til det europeiske problem, er blitt en grunnleggende realitet. Dette henger igjen sammen med, at vi gjennemlever en særpreget europeisk krise, som Folkeforbundet ikke makter å løse.

For å forstå slagordet og programmet «Europas forenete stater» må vi se i øinene Europas særegne stilling slik som den er karakterisert politisk og økonomisk gjennem fredsslutningene, Folkeforbundets dannelse og gjennem revolusjonene efter verdenskrigen. Verdenskrigen var i sin siste fase som det nylig er sagt — i Journal de Genève — en kamp for fredssakens og fredsforbundets store idé. Men vi vet alle, at realisasjonen av denne idé særlig gjennem Folkeforbundets sammenkobling med Versaillestraktaten er blitt et haltende kompromis, og vi vet tillike, at det er uendelig vanskelig å fjerne fra Folkeforbundets struktur og traktatbestemmelser kompromisset mellem seierherrenes diktat og fredens og rettens grunnsetninger. Der er i Europa skapt en gruppe av beseirede og en gruppe av seierherrer, foruten en mindre og svak gruppe av de under krigen nøitrale, og der er skapt en ny rekke av alsass-lotringske spørsmål. Som en ironi mot fanfaren om nasjonenes selvbestemmelsesrett står forbudet mot Tysk-Østerrikes tilslutning til Tyskland. Ironisk virker det også, at president Wilson's land ennu står utenfor det folkeforbund, hvis idébærer Wilson dog i første rekke var.

Erfaringsmessig står Folkeforbundet maktesløst overfor spørsmål på de amerikanske kontinenter, og her i Europa har vi bare erfaring for at det har bilagt konflikter mellem de små nasjoner mere effektivt enn den såkalte europeiske konsert tidligere maktet det. Nogen virkelig makt til sikring av freden mellem stormaktene har Folkeforbundet ikke. Med avrustningsspørsmålet er Folkeforbundet kanskje kommet aller

kortest, og dette er så meget mer forståelig som Folkeforbundet i tilslutning til boergeneralen Smut's projekt bygger på forutsetningen om at det inntil videre er seierherrenes nasjonale, militære maktmidler som skal sikre freden i Europa.

Økonomisk kjennetegnes Europas nye situasjon ved en kolossal svekkelse i forhold særlig til Amerikas forenete stater. Ifølge oplysninger fra den av Folkeforbundet nedsatte forberedende komité for den økonomiske konferanse i mai iår er produksjonen av fødemidler og råmaterialer i De forenete stater steget med 26 pct. og utenrikshandelen med 37 pct. I Europa viser den tilsvarende produksjon, når Sovjet-Rusland ikke regnes med, en økning på bare mellem 4 og 5 pct. og utenrikshandelen viser en nedgang på 6 pct. eller når Sovjet-Rusland regnes med 11 pct. Og hele Europas befolkning er i de siste 12—13 år steget med bare 1 pct., mens den i Staterne siden verdenskrigens utbrudd er steget med 19 pct.

Europa som før verdenskrigen kunde sies å beherske alle fremmede verdensdele, undtagen Nord-Amerika, behersker nu bare Afrika og dele av Asien. [1]) Av stor betydning er dessuten hvorledes den bl. a. av Krapotkin i sin tid påviste tendens til å flytte industrien til råprodukts- og forbrukerlandene nettop nu gjør sig gjeldende på Europas bekostning. Det har en dobbelt interesse å citere hvad en medarbeider i «The Contemporary Review» skriver i anledning av den i høst stedfundne britiske Imperial Conference. Der hevdes her at for så vidt utviklingen innen det britiske rike overhodet skal gå frem og befolkningen øke, må der begynne en konsolideringens fase med drastisk rekonstruksjon av riket: «Vi må være forberedt på å la industrien emigrere likesom mennesker emigrerer. Andre lande har reist sine fabrikker nær ved kildene for sine markeder og råprodukter. Og dominierne selv er bestemt på å opmuntre denne utvikling av industrien innenfor deres egne grenser, og de vil minske det importerte forbruk til det minst mulige.»

At en øket politisk og økonomisk uavhengighet for de britiske dominions indirekte betyr en innskrenkning ikke bare av Englands, men også av Europas betydning synes å ligge i dagen. —

Den naturlige utvikling og maktforskyvning kan ingen hin-

---

[1]) Rutger Essén: Europa och världen; Bonniers förlag 1926.

dre, og vi europeere kan ikke vente at vårt lille kontinent i århundrederne fremover skal beholde den overveldende innflydelse og makt, som det har hatt forut for verdenskrigen. Derimot kan vi hindre Europas selvmord gjennem det utall av tollgrenser og innbyrdes rustninger som for tiden særpreger Europa. Det er ikke tvilsomt, at kraftige forberedelser allerede er igang for å vebne sig også økonomisk til en nye europeisk krig. Nogen krigsfare utefra truer jo for tiden ikke Europa. Men denne nye europeiske krig, luftfartøienes og de giftige gasarters krig, kan bety dødsstøtet for Europas kultur. Store kulturer er jo før lagt øde. Ennu mer er vi blitt oss *bevisst* den økonomiske fare som truer oss fra De forenete stater med sitt store avsetningsmarked, sin rasjonelle produksjon og sine høie arbeidslønninger. Det er *denne situasjon* og disse overveielser som har skapt slagordet «Europas forenete stater» og gir det sin store aktualitet.

III.

Det vil føre for langt å gi en hel oversikt over de siste års forskjellige litterære bidrag, forslag og organisasjonsmessige initiativ til fremme av Europas forenete stater. Jeg nevner bare noen som jeg personlig står nær. Den danske doktor *Herford* har særlig her i de nordiske land nedlagt et fortjenstfullt og tildels virkelig fruktbringende arbeide for å vinne representative menn innenfor næringsliv, politikk og videnskap for sin «Europa»-organisasjon. Men jeg kan ikke følge ham, når han nu også vil ha de tidligere europeiske koloniland som Amerikas forenete stater med i denne sammenslutning.

Langt større fremgang har den østerrikske grev *Coudenhove-Kalergi* i sitt arbeide for Pan-Europa. Den Pan-Europeiske kongress, som 3—5 oktober 1926 var samlet i Wien og som talte de mest representative navne, særlig fra Central-Europa, viste at den paneuropeiske bevegelse er blitt en faktor i den europeiske utvikling. Som programmet nu er utformet, synes den pan-europeiske union å kunne samle i sig alle de forskjellige bestrebelser for europeisk samling. Men det har sin interesse å påpeke at Coudenhove-Kalergi oprindelig nokså bestemt betonte at det britiske rike var «en verdensdel for sig selv». Likeså fremhevet han at en nærmere sammenslutning

med Sovjet-Rusland måtte ansees utelukket. Paneuropa var således tenkt å utgjøre en meget begrenset del av det nuværende Europa med kolonilande. Denne ensidighet i planleggelsen har utvilsomt bidradd til dannelsen av *«Forbundet for europeisk forståelse»*, som med stor tilslutning, ikke minst av interparlamentarikere, fra forskjellige land blev konstituert i Genève i september 1926. Hvad Kalergi har ydet av begeistret propaganda og organisatorisk evne synes dette forbund å ville yde gjennem saklige og sakkyndige overveielser. Derom vidner bl. a. den rekke avhandlinger som en av stifterne, *dr. Hanns Heimann*, har utgitt under titelen «Europäische Zollunion» (Berlin 1926). Jeg nevner også at den internasjonale fredskongress, som samtidig holdtes i Genève optok til særskilt drøftelse den europeiske krise. Kongressen vedtok en av Edgar *Milhaud* og Rudolph *Goldscheid* utarbeidet særdeles instruktiv uttalelse til fordel for en økonomisk union av de europeiske stater.

Jeg nevner videre, at jeg under en studiereise siste sommer både hos den faglige Amsterdam-Internasjonales ledere og hos fremskutte representanter for den socialistiske Internasjonale har møtt varm sympati og tro på tanken om en nærmere europeisk sammenslutning. Blandt Pan-Europas første talsmenn er således den tyske riksdagspresident, socialdemokraten *Loebe*. Særlig hvad angår arbeidet for økonomisk sammenslutning på det europeiske kontinent, har jo disse sterke røtter i tiden forut for og under verdenskrigen. For Tysklands vedkommende kan nevnes *Friedrich Naumanns* i 1915 utgivne: «Mittel-Europa». Likeledes det målbevisste arbeide som «Sozialistische Monatshefte» har nedlagt for en tysk-fransk økonomisk forståelse.

IV.

Hvilket arbeidsprogram innebærer så slagordet «Europas forenete stater?» I stedet for å redegjøre for vedtagne resolusjoner, som man jo kan lese sig til, vil jeg søke å uttale mig mere prinsipielt.

I *geografisk*-politisk henseende ligger det i dagen at vi europeere ikke kan ønske noen tilbakegang eller innsnevring av de enkelte europeiske staters maktsfære *utenfor* Europa, fordi om

vi ønsker en sammenslutning *innen* Europa. Aller minst kan vi fra de små nasjoner be stormaktene renonsere på sine kolonier. Vi må innskrenke oss til å støtte selvstyreprinsippet, den nationale selvbestemmelsesrett og den åpne dørs politikk, tilpasset efter nutidens humanitære krav.

Særlig må det være maktpåliggende mest mulig å opnå også Englands medarbeiderskap, uansett at Englands interesser så nær er sammenknyttet med dets besiddelser i andre verdensdeler. Med full grunn er det også pekt på at Englands isolasjon som ø-rike mer og mer opheves, ikke bare eftersom kanonene rekker over Kanalen, men også eftersom kommunikasjonene og særlig luftteknikken går frem. England er praktisk talt nødt til å samarbeide med kontinentet i europeisk politikk, og dets innsats i folkeforbundsarbeidet bl. a. gjennem Locarno-overenskomsten viser også at England gjør dette. Å betrakte Sovjet-Ruslands nuværende isolasjon som noget ønskelig eller noget blivende er neppe heller realpolitisk. Det 200-årige kultursamkvem mellem Rusland og Vest-Europa kan sikkerlig heller ikke varig bli avbrutt, og det er ganske i strid med europeiske interesser, om det asiatiske Rusland med sin veldige rikdom på råprodukter skulde bli isolert fra den europeiske økonomi. (Her å komme inn på det russisk-kinesiske problem vilde føre for langt.) Tyngdepunktet i det europeiske samarbeide må allikevel ligge på kontinentet og særlig i forholdet mellem de to store kontinentalmakter Tyskland og Frankrike. Tross *Locarno*-overenskomsten vel ikke er laget av utpregede pacifister og forsåvidt ikke kan sidestilles med Genève-protokollen, er den *realpolitisk utgangspunktet for Europas pacifisering* nettop fordi den har forenet disse to krigsmotstandere.

V.

I saklig henseende er det opgaver dels av *folkerettslig*, dels av *økonomisk* og *militærpolitisk* art som melder sig til løsning. Det springer i øinene at det europeiske samlingsarbeide organisasjonsmessig ikke må stille sig i strid med folkeforbundsarbeidet, men snarere søke plass i ly av dette. Folkeforbundspaktens artikkel 21 åpner jo adgang til internasjonale overenskomster innenfor begrensede geografiske områder, og det er nettop dette som her måtte tilsiktes for Europas vedkommende.

Folkeforbundet råder i Genève over et stort og effektivt administrativt apparat. Det er innlysende at man i alle fall må forsøke å utnytte dette til løsningen av de europeiske særopgaver i stedet for å skape en ny kostbar centraladministrasjon for Europa i konkurranse med Folkeforbundets. Hvad man overfor Folkeforbundets medlemmer utenfor Europa bestemt må fastholde og klargjøre er at der foreligger et kompleks av europeiske spørsmål, som egentlig hverken Brasilien eller Japan m. fl. har noget med. For løsningen av de europeiske vanskeligheter kreves midler og veie som de uten-europeiske stater ikke kan ventes å ha nogen særlig forståelse av eller interesse for. En slags europeisk Monroe-doktrin må derfor, som det er nevnt av andre, skaffes anerkjennelse innen Folkeforbundet.

Likeså litt som unionen mellem Norge og Sverige krevet nogen felles unionsregjering eller unionsparlament er dette nogen ubetinget nødvendighet for «Europas forenete stater». Ennu mindre aktuelt er spørsmålet om en felles europeisk president eller lignende toppfigur. Og selv om man tenker sig i menneskealdres løp Europas politiske forening realisert slik, at Europa folkerettslig optrer som en enhet, er det ingen nødvendighet for permanent å overlate høihetsrepresentasjonen til en for hele Europa valgt president eller at en enkelt stormakts statsoverhode bemektiger sig den — som den prøisiske konge tidligere innen det tyske rike. Det er like praktisk tenkelig hvis man i det hele tillegger dette spørsmål vekt, å la høihetsrepresentasjonen veksle mellem representantene for de enkelte tilsluttede stater eller veksle innen et regjeringskollegium, som tilfellet nu er innen det schweiziske Bundesrat.

Hvad der i øieblikket trenges mest er en *overenskomst* som praktisk og rettslig hindrer militær og økonomisk krigføring mellem Europas folk. En europeisk riksakt eller kollektivavtale, oprindelig kanskje sluttet mellem et mindre antall stater, f. eks. mellem Tyskland, Belgien og Frankrike, men med åpen adgang for andre makter til å bli med, er vel den mest naturlige løsning som her er anvist. Og for å få denne avtale istandbragt og dessuten senere iverksette og kontrollere de administrative forholdsregler, avtalen fører med sig, kan der igjen tenkes forskjellige veie. Coudenhove-Kalergi nevnte således på den pan-europeiske kongress med sikte på dannelsen

av «Pan-Europa»: En pan-europeisk seksjon innenfor Folkeforbundet, — et sammentrede av de diplomatiske representanter for europeiske stater, i likhet med hvad der månedlig skjer i Washington innenfor det pan-amerikanske forbund, eller et europeisk interparlament som gruppe av den interparlamentariske union. At man ad een av disse veie måtte kunne få til det ytterste sakkyndig utarbeidet en slik europeisk kollektivavtale til regulering av Europas folkerettslige, militærpolitiske og økonomiske fellesinteresser er ikke tvilsomt. Og skulde det ikke også være en vakker opgave nettop for *nordens* regjeringer og parlamenter å rette den *første offisielle opfordring* til dette europeiske samarbeide?

Verre er det naturligvis å få avtalen godkjent av de enkelte europeiske land. Men herom er det med rette henvist til, at en sammenslutning mellem de to store kontinentalmakter Tyskland og Frankrike politisk og økonomisk vil ha tiltrekningskraft på en rekke mindre stater og vel også på England.

VI.

M. h. t. det *økonomiske* program ligger det i sakens natur, at Europa, med sin overbefolkning, sine mange landegrenser og sin intensive produksjonsmåte, må gå andre veie enn mange av Folkeforbundets uteneuropeiske stater. Uansett hvad man mener om en nærmere politisk sammenslutning, er det derfor et aktuelt og berettiget krav overfor Folkeforbundet at dette under sine fremtidige drøftelser av handels-, toll- og næringslivspørsmål — herunder også post-, pass- og valutaspørsmål — nedsetter særlige europeiske utvalg. Det sier sig selv, at utformningen av et økonomisk program for Europa krevet sakkyndige spesialutredninger.

Kortsynt vilde det imidlertid være å anse grunnlaget for sund økonomi for å være skapt ved plutselig å fjerne enhver tollgrense. Det økonomiske liv er ømfintlig og sårbart. Allerede Bismarck har fremhevet en viss ensartethet i forbruk som det nødvendige grunnlag for et tollforbund. I en annen forbindelse har Bismarck nevnt at tollforbund bare var praktisk mulig mellem folk av beslektet rase. Det sier sig da selv at det vilde kunne føre til katastrofer, i alle fall av forbigående art, om man med et slag ophevet all toll i Europa og ga fritt

spillerum for tilbud av varer såvel som av arbeidskraft. Frihandelsprinsippet vil bl. a. neppe praktisk kunne gjennemføres i Europa uten felles forholdsregler mot dumping — kanskje gjennem en anti-dumping-instans, som foreslått av professor dr. *A. Weber* i det nevnte skrift, «Europäische Zollunion». Så berettiget som frihandel er prinsipielt, like utvilsomt er det dessuten at den i Europa bare kan gjennemføres ved *gjensidige* avtaler, som på den ene side hindrer katastrofalt ophør av lite konkurransedyktige bedrifter, men på den annen side fremmer en rasjonell arbeidsdeling i Europa slik at hvert land fortrinsvis produserer hvad det kan produsere best og billigst. Denne *rasjonalisering* av *Europas næringsliv* vil bringe oss frihandelens virkelige fordele og er også det eneste som kan skape et stort *europeisk fellesmarked* og gjøre oss konkurransedyktige med Amerikas forenete stater. At Europa i sine forhandlinger så vel med Amerika som med de britiske besiddelser, må bygge samtidig på frihandelsprinsippet og på gjensidighet er innlysende fra pacifistisk synspunkt. —

En ensidighet er det jo også å se Europas tollpolitikk som det ene avgjørende for Europas økonomiske fremtid. Særlig må trust- og kartellovgivningen, konsesjonslovgivningen og alt hvad der står i forbindelse med en rasjonel utnyttelse av naturherlighetene sees fra de europeiske fellesinteressers synspunkt og delvis også komme under europeisk kontroll. Dr. Rudolph *Isay* peker i det nevnte verk «Europäische Zollunion» med rette på betydningen av et europeisk kartell-bureau, og som en parallell kan det nevnes at der under den siste interparlamentariske konferanse i Washington fra norsk side blev foreslått internasjonal kontroll med truster og karteller. Hvad her i korthet er antydet, viser også hvor stor plass og hvor stort behov der er for en ensartet europeisk lovgivning på det økonomiske område. En europeisk kollektivavtale som foran nevnt vil bane vei for en slik lovgivning.

VII.

Mens det krever en høi grad av varsomhet å rive ned tollmure og andre økonomiske skillevegger i Europa, nettop fordi det her gjelder å fremme en organisk vekst, kan og bør kam-

pen mot de innbyrdes europeiske *rustninger* føres med stor pågåenhet.

Folkeforbundspaktens program — at rustningene skal innskrenkes til hvad hensynet til den *nasjonale* sikkerhet krever — er verdiløst for Europa, og er i det hele nærmest en talemåte. Ved siden av det internasjonale arbeide for hel avrustning og rettsavgjørelse i alle tvistemål, slik som det er programformet i Genève-protokollen, eksisterer de europeiske *grenserustninger* som et særlig europeisk problem. Likeså eksisterer som et særlig europeisk problem den aktuelle og helt uholdbare situasjon, at tiltross for de beseirede centralmakters avrustning fortsetter det øvrige Europa sine rusninger. Opgaven er derfor her en dobbelt, dels med kraft og frivillig å fortsette den avrustningslinje, som blev påtvunget de tapende centralmakter, dels med all kraft å forfølge prinsippet om nedleggelsen av grenseforsvar og *forbud* mot rustninger i grensesonene. Europas program i rustningsspørsmålet må være, at de nasjonale rustninger bringes ned til, hvad hensynet til landets *indre* sikkerhet krever, slik som kravet også var stillet i Wilson's 14 punkter. På den annen side må ethvert brudd på freden betraktes som en forbrydelse — og som et fellesanliggende, et prinsipp som vel praktisk er knesatt på de amerikanske kontinenter og som også ligger til grunn for folkeforbundspakten.

VIII.

Denne siste europeiske fellesopgave — å skape et fredet Europa, hvor grensefestningene og grensekrige hører historien til — viser sluttelig også, at Europas forenete stater bare kan realiseres av et *demokratisk* og *antimilitaristisk* tenkende europeisk folkeflertal. Militarismen kan ta mange former, fascistisk, bolschevitisk, kapitalistisk. Programmet «Europas forenete stater», — programmet europeisk fred, krever en folkemening, — en hel folkevandring — bort fra alt dette. Og denne folkevandring er allerede begynt. De demokratiske forfatninger i Tyskland, Tschekoslovaki, Østerrike, Finland og andre land betyr et veldig skridt frem mot pacifisering av Europa. I kappløpet mellem fredens og krigens krefter har det den

største betydning, at demokratiet og de nye demokratiske forfatninger i Central-Europa styrkes og befestes, men i så fall er også en hovedbetingelse for Europas forenete stater tilstede.

*

Hvad kan så de nordiske folk gjøre til fremme av Europas fred, av Europas forenete stater? Sproglige og geografiske årsaker gjør, at vi i flere henseender kan gjøre mindre enn hollændere, belgiere og schweizere.

Men vi kan gjøre to ting: Vi kan som allerede antydet gjennem våre representanter interparlamentarisk, diplomatisk eller helst innen Folkeforbundet stille forslag og forlange utredning i de to hovedspørsmål, ophør av økonomisk og militær krig og krigsforberedelser mellem Europas folk. Vi kan kreve dette i fellesskap eller enkeltvis.

Og særlig kan vi ved et felles nordisk *eksempel* støtte arbeidet for «Europas forenete stater». Den fredelige unionsopløsning i 1905 var et sådant eksempel. Den nøitrale men altfor korte sone mellem Sverige og Norge er det. De nordiske freds- og voldgiftsavtaler skal forhåpentlig bli det.

Mon vi ikke også økonomisk burde samarbeide mer. Når utgangspunktet er frihandelsprinsippet og gjensidig respekt for hvert lands særlige utviklingsmuligheter, — når midlet og målet er økonomisk samarbeide, ikke undertrykkelse, skulde vi ikke da av de nordiske land, Danmark, Island og Finland medregnet, kunne skape et felles og åpent produksjons- og avsetningsområde. Skulde vi ikke også utad kunne støtte hverandre og tillike støtte det sunde europeiske varebytte, om vi optrådte sammen i stedet for enkeltvis?

Saklige *nordiske felles-utredninger* av disse spørsmål vil ha sin store interesse.

*

For så tilslutt å vende tilbake til slagordet «Europas forenete stater», så er det innvendt mot dette, at det minner for sterkt om «Amerikas forenete stater». Innvendingen er kanskje i nogen grad berettiget, men ikke av særlig vekt.

«Europas forenete stater» vil sikkerlig bestå som et forbund av nasjonalstater lenge efter at U. S. A. — Amerikas forenete

stater — er smeltet sammen til en helstat. De høist ulike geografiske forhold og livsbetingelser, den forskjellige tradisjon og forskjelligheten innenfor de europeiske folkeraser bevirker dette.

Selvopholdelsens, livets kunst er i det hele en annen og vanskeligere for vårt vakre Europa enn for Amerika. Vår landsmann, dr. Chr. L. *Lange,* fortalte ved hjemkomsten fra en Amerikareise for et par år siden, at Amerikas forenete stater fortonet sig for ham som et mektig orgel, Europa som et — orkester med mange strenger. Bare ved å skape *nye* friere former for liv kan vi opnå, at de europeiske nasjoners orkester spiller fulltonig og harmonisk i årene fremover.

Vi hører selvsagt ikke op å være nordmenn eller svensker, og vi blir ikke dårligere svensker og nordmenn, fordi om våre land blir dele av et stort europeisk produksjonsområde med rasjonell arbeidsdeling mellem nasjonene. Dette er dagens og fremtidens krav. Europa kan bestå uten tollmure, grensekrige og grensefestninger. Men Europa *ligger under* i kappestriden mellem kontinentene, om den innbyrdes økonomiske og militære krigstilstand får fortsette.

ÅNDENS OVERSKYGNING

En universitetspreken av domprovst Ragnvald Gjerløw.

Denne lille fortelling (Luk. 1, 26 flg.) vi nu har læst med hinanden, er det som direkte har skapt den bekjendelse som blev avlagt ved vor dåp, og som vi alle personlig har avlagt ved vor konfirmation: Jesus Kristus, undfanget av Den Hellige Ånd og født av Jomfru Maria». Og vi vet alle lidt om de indvendinger og de kampe dette har fremkaldt i åndshistorien og åndslivet og da ikke mindst i vore dage.

Men lat os et øjeblik, likesom lukke vore øjne og tænke efter: Sæt at denne fortelling ikke stod i vor Bibel, denne fortelling som siger os, hvorledes Kristus, Herren, er trådt ind i vor verden og i vor slegt, men vi forøvrig hadde det billede av Ham, som er git os i evangelierne, disse Jesus-fortellinger som står der og gjør hans skikkelse så levende og nærværende for os, og som — også fra en anden side i sin art må siges at være høidepunkter av litterær frembringelse — at vi altså blot hadde dette Kristusbillede! Hvad da? Blir det ikke vor for eftertænkning og for vore religiøse sedelige følelse en nødvendighet for os at føle det slik: Denne Jesus Kristus er anderledes end alle andre, og Han står midt inde i vor slegt. Han er blit til og født som vi. Men — må Han ikke være kommet ind i vor slegt anderledes end vi? Og så ender vore bedste overvejelser og bedste tanker med dette: at denne lille fortelling den står der i den inderste, saklige sammenhæng med Jesusskikkelsen. Det er noget av en indre nødvendighet for, at denne fortelling står som indledning til hans liv og virke.

Men straks vi så er færdig med en slik tankegang eller tankeføling, så opstår der hos os en anden, og det er: Denne Jesus Kristus må også «bli født» i os. Også dette med Åndens overskygning må bli lidt virkelighet i os. Åndelivet er sig altid ligt. Åndslovene er de kanaler — om vi kan si det så — som fører ind fra Gud til os. Og når vi ser og føler det

slik, da vil denne fortælling idag, hvor vi ser store, undrende øjne vendt mot det høje og spør: Hvorledes skal dette gå til, det vil også bli aktuelt i os. «Hvorledes skal jeg bli viss og glad i Gud og i Guds underfulde liv? Hvorledes skal Guds ånden, Jesu-sånden, Jesus-kraften, som jeg så dypt trænger, og som der er noget i mig, som strækker længtende hænder mot, hvorledes skal det bli lidt til virkeligt liv i mig, og hvorledes skal dette liv få ta vekst i mig?

Jeg tror vi skal ta ordet til os idag slik, at det kan gi os lidt hjælp netop på dette punkt. Vi ser, hvorledes Maria, den ædleste blomst i en ringe slegt, fra først av stod der med spørgende øjne og med tvil og forundring, og hvorledes hun endte med lys, glæde og fred. Hvorledes foregik denne merkelige åndsforandring? Hvorledes skal der bli rum for Jesus og Guds lykkelige liv i mig? Nu er det ikke min mening at ville paralellisere en hverdagssjæl med Marias sjæl. Men Guds åndslov er bare èn. Det fra Gud må gå ind til os og bli hos os efter Guds åndsveje, så vi tør la hende og ordet til hende og hendes måte at ta det på også være vink fra Gud til os.

Ungdommen, og ikke mindst den akademiske ungdom, pleier ha en fin sans for det ideelle, for det rene, det sande. Det er jo dette som ligger og lokker indi dem. Men så kan de netop derfor med ung følelse kjende det onde, det sorte, det urene, og kjende det ikke bare sådan rent intellektuelt, men kjende det hos sig selv så sårt, så sårt mangen gang! Man kommr derhen at man tænker det rene, det gode, føler det og srtække sine hænder mot det. Men — man kan ikke nå det! Der mangler noget, og det netop dette væsentlige. Man kjender det ikke født i sig. Netop dette er det som gjør den dypeste forskjel mellem det, som en føler var natur i Jesus og natur i os. Hvem er det som ikke har kjendt det? Og derfor blir det netop et spørsmål: Hvorledes skal dette vidunderlige, som lyser i Herrens liv og virke, bli til noget født, noget nærværende, indorganisert i mit liv?

Ja, her er vi kommet ind til den tankekreds som så sterkt bevæger sig i vort Nytestamente: «Bli født påny», «bli født av Ånden, bli gjenfødt ved Guds levende ord». Alle de blandt os, som har været lidt borte i dette, vi vet, at her tales der om noget nyt. Og her kan vi — om end selvfølgelig på en no-

get anden måte — finde det bedste udtryk for, hvorledes dette virkelig går for sig, ved at stille det ind under det synspunkt, som blev det bevegende ord for Maria: *«Åndens overskygning»*.

Og derfor gjør vi vel i her at sætte os tæt ind til Maria og se med agtsomme øjne på hende. Som vi vistnok tør tænke os, skvat hun op og kjendte det slik, som hun vilde løpe fra det. Noget sådant kommer også vor sjæl nær, — løpe fra det som noget uvirkeligt, noget umulig, noget som støder mot tænkningens og sammenhængsforholdet i livet. Her ligger og brer sig et tvilende spørgsmål: Hvorledes kan dette bli mulig for mig?

Ja, når noget sådant begynder at bli til noget som virkelig går for sig i en sjæl, da vil jeg få lov til at si: Nu er denne sjæl midt oppe i noget man kan kalde en åndsface. Her er noget i gjære. Og det næste som skal føjes til, det er at en slik sjæl er kommet i godt selskap. Det er en akt i sjælelivet, hvor Guds ånd er medvirkende.

Men derfor retter med en gang blikket sig så sterkt mot det næste. Og da blir det meget nødvendig for en sjæl at legge merke til Maria. — Jo, hun blev og lyttet og gav det hellige bud tid! Det hellige budskap nu og altid fra Gud, det er englebesøk. Thi sligt forgår — nok på andre måter — fremdeles. Gud bruker engle. Han kan ta nogen sorte typer på et bibelblad og gjøre dem til engle. Ja, Han kan ta en stakkars fattig synder og gjøre ham til engel, utsending. Men det som det her kommer an på for en sjæl, som får Guds englebud, det er at gi budskapet tid og indstille sig på at lytte med åpen sans. Det er underlig med disse ordene fra Herren. Mens de rinder som små dråper ind i sjælelivet, så fører de med sig, ikke blot intellektuel oplysning, det også, men de fører med sig, ja, hvorledes skal vi si det? — de fører med sig *skapende kræfter*. Derfor er det vigtig at la engelen, budskapet, få tid og at gi sig hen og lytte med åpen sjæl, en sjæl som længter. Da drypper livskræfter ind fra Herren. «Han befaler hvad Han vil og Han gir, hvad Han befaler», som Augustin har kjendt det og sagt det. Derfor hører det med til en av de store opgave for vort sjæleliv, således som Guds ord så ofte siger det, at indstille sig på de stille stunder, la det

hellige budskap få tid, la det få ta os ind i stilheten og gi dets skaperkræfter lov til at berøre os. De blandt os — jeg håper alle — som har været lidt med på dette, vi har fått kjendsel på dette. Der ligger inde i vor sjæl minder om vårtider, grotider i vort fattige åndsliv. Det er fra slike berøringer de stammer. De er så rike og gode disse minder, ikke mindst for os ældre og gamle. De har været til velsignelse for vort ellers så fattige, ak, så fattige menneskeliv! Og når vi tænker tilbake på de mange år som svandt, så er det minder av denne art som holder sig unge og friske, mens de mange andre minder fra så mange ellers gode tider, de har den art, at de falmer. Hvorfor? Jo, fordi der er noget av det evige liv i minderne fra de hellige berøringstider.

Vi ser lidt av dette også fra Maria. Det sprudler op i hendes bevidsthetsliv. «Se, jeg er Herrens tjenerinde!» Nu er vi, som vi før har gjort opmerksom paa, let nok enig om den store forskjel mellem hende og os andre. Men det som er i åndsslegtskap, det har altid lighetspunkter, selv om det blot er som en liten dråpe hos en liten en og en større hos en rik en. Hun gik lys og glad ind i sin store og vanskelige slegtsopgave med sit lys; vi går ind i vore små opgave med vort. Har Herren tjent os først, med nogen dråper av sit liv, så går vi ind i livet, som ligger foran os og hverken kan eller vil andet end tjene Ham igjen. Også vi kjender det har dype røtter i os dette ordet, som vi efter Maria, tar på vore læper: «Jeg er Herrens tjener», lat mig bortover alt livet bli slik at jeg lever efter dit ord!

Men går vi så lidt indover i os selv og spør efter, hvad dette liv, dette løp er, ja, så må vi svare, ofte med et dypt stænk av mismod: Jeg vet èn ting, jeg vet den bedre end noget andet, fordi det ofte har voldt mig gråt og smerte. Jeg er en syndig mand, et syndigt menneske. Jeg er en sjæl med livsberøring fra Herren, men *klædt i kjød!* Men Herren har lagt midt inde i min store ringhet en funke, en stråle av evig liv, og en stråle av evig tro bortover en syk verden, en syk menneskehet, en *verden klædt i kjød!* En verden! Ja, Han siger det således selv engang: «Jeg er ikke kommet for at dømme verden, men for at verden skal bli frelst.» Han har berørt mig. Han, livet, det evige liv, er altid i arbejde med

at berøre, Han har de tusinder av bud, engle, som altid er i arbejde med dette. Så strømmer der håp bortover. Ut fra det under som kommer til os Maria budskapsdag, og det under som det evige liv fra Jesus Kristus altid virker i ved berøringer, strømmer der håp og liv. Derfor, når vi samler vort sind i dette, ligger der hos os, som hos alle de henfarne slægter, en takke- og tilbedelsestrang. Vi samler den op i de enkle ord!

Han være priset og æret i al evighet! Amen.

HVOR LANGT LIDER DET PÅ NATTEN?

TIDSBILLEDE FRA KINA OG JAPAN

AV K. L. REICHELT.

Kyoto, Japan, juni 1927.

Først litt fra Kina. —

Aldri har vel det ord der her står som overskrift ringet sterkere i vår sjel enn i disse forferdelige måneder.

Ja, for vi vet og forstår at morgendemringen vil komme i sin tid.

Men vil det vare lenge? Det er dette spørsmål som piner tusener av hjerter, der slår varmt for dette land og folk. —

Så blødende og oprevet, så henførende nasjonalt beveget, og så forhutret og forgiftet såvel i sin nasjonale idealisme som i sine avsindige reaksjonære tilbakeslag. —

Man får et lite inntrykk av hvor voldsomme brytningene er, hvor rent vanvittige slagene er — ved å betenke at det er lykkes i løpet av nogen få måneder så omtrent fullstendig å stanse det mektige misjonens maskineri, som efter hundreder av års planmessige forarbeider var satt i gang utover dette vidtstrakte land. Stanse maskineriet, i mange tilfeller ødelegge helt eller delvis alt som hadde med dette ytre utstyr å gjøre, drive omtrent alle misjonsarbeidere bort og bringe de kinesiske menigheter inn i den største forvirring. —

Det er som vulkanske utbrudd, der alltid kommer fra det indre. De enkelte står maktesløse. Det ligger i luften, de enkelte rives med, ofte i et blindt, fanatisk stormløp, hvorunder store og rike verdier ødelegges. Selv styrter de sig ofte i elendighet. Det er noget uendelig tragisk i å se dette syn, se disse skarer av unge og kraftige menn som nu ligger der vansirede og med brustet håp med dødens blekhet over sitt ansikt. Men kanskje ennu sårere er det å se den ennu større skare av *åndelig forkomne vrak,* som nu driver omkring. Der var *for lite av de evige verdier* i deres sjel, ver-

dier som kunde korrigere, rense og høine den svulmende patriotiske og revolusjonære lidenskap — og så sank de ned i frivolitet, ussel vinnesyke og all annen tenkelig elendighet.

Men over disse hauger av falne stormer nye skarer frem. Litt efter litt avsetter der sig noget av det edle gull. Linjer og mål av mere avklarnet og ekte art begynner å dukke frem for folkesjelen. —

Allerede nu ser vi klart konturene: Man begynner å konsolidere sig i tre store lag. Først de reaksjonære, som med en umåtelig seighet fører sin håpløse kamp mot den nye dag. Her står Manchuriets beryktede røverhøvding Chang Tso-lin som forgrunnsfiguren. Om ham grupperer de sig de mange tusener militarister, som ikke kjenner andre mål enn despotisk maktstyre med mest mulig personlig velvære og rikdom. Her finner man også de fleste av de mere uvidende og interesseløse horder, for en stor del mennesker som under de siste års fortvilede sosiale forhold har gjort røveri til sin bedrift og som følge herav er kommen ganske særlig dypt ned i åndelig avstumpning og forråelse.

Ikke så å forstå at de andre lag er helt fri for det samme. Også i de nasjonalistiske og revolusjonære masser er der samlet overmåte meget uensartet stoff og enkelte hæravdelinger som for eksempel den der inntok Nanking nedlot sig til grusomheter og skjensler, der står fullt på høide med det som nordpartiets folk har gjort sig skyldig i. — *Men som regel* er der mere idealitet, mere av prinsipper og klare mål å finne også i de menige rekker av nasjonalistenes flokk. —

Ytterst ute på den motsatte fløi har vi da Hankow-Wuchang-kommunistene. Her har de samlet sig de mest radikale krefter fra Canton i syd og til Szechnen i nordvest. Her er det at planer og reformer er blitt iverksatt så djerve og radikale at man kunde tro sig hensatt til et visst annet land — det store naboland i nordvest. Flere av de dyktigste og mest energiske fra det derværende sovjetforbund har da også gjennem årrekker stått ved rattet i denne Kinas kommunistiske statsstøpning, understøttet av likeså dyktige og visselig også ideelt anlagte kinesere.

Men resultatet selv i de nærmeste byer og landdistrikter er ikke opløftende. Til tross for alle de mange parader og glim-

rende prosesjoner, folkefester og flammende taler, til tross for alle gode og priselige tilløp til nødvendige reformer og omveltninger — det hele gikk ut i sandet og resultatet i de provinser, som nu er sovjetstyrede, er et forferdelig kaos. —

Dette har gjort at flere og flere vender sig til den centrale gruppe, som ledes av den bekjente militærhøvding Chiang Kai shek. Han har nu allerede fått etablere sig i Nanking, og i denne Kinas gamle og vakre hovedstad samles nu trådene for en mere moderat og sindig gjenreisning og nydannelse. Det som nu blir av avgjørende betydning er spørsmålet om stormaktene (og da særlig England og Japan) vil gi Chang og hans regjering en chanse eller om de fremdeles vil holde sig til den gamle, ulyksalige politikk å alliere sig med de mest reaksjonære krefter for bedre å kunne hevde sine gamle særrettigheter. Gjør de det vil *smertenes tid forlenges og utdypes* ennu mer. Det synes dog som om en del ledende menn i begge disse land begynner å forstå at det er en håpløs linje. *Kinas gjennembrudd til virkelig å bli en helt uavhengig makt i den store folkefamilie kan ikke lenger stanses.* —

Som ovenfor nevnt er omtrent alt misjonsarbeide foreløbig bragt til en stans. — *Anderledes kan det ikke være i slike tider.* Det vilde være dårskap å sette sig imot — for helt å utryddes. Det vilde likeså være dårskap å mene at hermed er alt slutt — og misjonens resultat var et avgjort, et endelig og uopprettelig nederlag.

Det vilde være like så stor dårskap som å si at vintertiden ingen som helst betydning har i naturens store husholdning for det gryende liv. — Men det er klart, det som nu skjer vil danne *en ny epoke i misjonslivet her ute.*

Som aldrig før vil der nu bli tale om å *la kristendommen fremtrede i kinesisk drakt* — ikke som en vesentlig *forandret* kristendom, men som en kristendom der er *avpasset* efter Kinas psykologiske egenart, kultur og religiøse liv. Det er en fryd å tenke på at just i disse tider er der i Nordens centrale tidsskrift «*Kirke og Kultur*» fremkommet en så vektig artikkel som den vi har i februarheftet 1927 «*En krise på*

misjonsmarken i fortid og nutid» forfattet av Buddhistmisjonens formann i Danmark provst Hans Koch. *Å om den tankegang som der er fremholdt, for alvor kunde gå inn i alle fremtidens Kinamisjonærer og i alle de misjonsstyrelser som skal ha ledelsen og ansvaret for det nye arbeide som skal gjøres!* Ja, for Kina har også sitt gamle testamente, merket og helliget av Herrens ånd, til tross for det uhyre less av mørke, overtro og vrangsyn som det spenner over. Og *det* gamle testamente må også brukes om det virkelig skal bli slik at kristentroen skal bli harmonisk oplatt i Kinas innerste sjel. —

At der blir en *særlig* plass å fylle og en *særlig* opgave å utføre for oss i Buddhistmisjonen i fremtidens Kina — det ser vi allerede nu rett klart. —

Det er meget mulig at vi ikke kan fortsette på vårt gamle sted i Nanking. Det er avgjort at vi delvis må omlegge endel metoder og arbeidslinjer som tidligere viste sig heldige, men som ikke passer inn i det nye Kina. —

Men hovedsaken er grei: Vi må fremdeles søke å nå de mange søkende og kjempende religiøse mennesker her ute, som ikke minst nu under den forferdelige opløsning og de mange ytre trengsler vender sitt sinn mot de evige verdier.

Ganske særlig vil det bli maktpåliggende for oss å nå de mange, ofte meget høitstående læge mennesker, som har sluttet sig sammen i religiøse klubber og brodersamfund for å «kultivere religion» som de så betegnende sier her ute. Vi vil ikke opgi arbeidet blandt prestene og munkene, men da deres tall nu går sterkt tilbake, vil nok tyngdepunktet for arbeidet naturlig bli flyttet over i de ovennevnte læge kretser.

Jeg kan ikke slutte dette korte overblikk uten å nevne litt fra de siste to måneters oplevelser her i Japan. —

Sammen med dr. K. B. Westman søkte jeg hit efter de forferdelige oplevelser i Nanking nærmest for å få komme mig

litt til krefter og så for å studere den i Japan så blomstrende buddhisme. Begge deler er lykkes i ganske høi grad. Men ikke bare det. Tiden er også blitt en *arbeidstid i mitt gamle element* i en utstrekning som jeg ikke hadde kunnet tenke mig muligheten av. —

Jeg kom til *Kyoto,* denne underskjønne gamle hovedstad, som har spillet slik en fremtredende rolle i Japans historie. Grunnen til at jeg søkte hit var naturligvis den at just denne stad er centret for buddhismen her i landet. Ikke bare fordi at man her har det ytre apparat i orden som intet steds ellers. Liene og fjellene der omgir staden er jo helt oversådd med gamle merkelige templer og klostre. Men også fordi at her er et liv og en bevegelse i buddhismen, som vel savner sitt sidestykke. Uhyre masser av pilgrimmer kommer hit og til det nærligende hellige bjerg *Koyasan,* fra alle kanter av riket. Byens befolkning (700 000) er derfor alle mere eller mindre knyttet enten til de store lærerverker, som ligger her eller til kulturlivet i forbindelse med buddhismen — altså en slags Østens Jerusalem. —

Betegnende er det at flere av de største «sekter» innenfor den japanske buddhisme ikke bare har en masse almindelige skoler, men endog to universiteter og to colleges her og på berget Koyasan. Jeg var blitt introdusert til et par av professorene ved disse høiere skoler. Enkelte hadde også tidligere hørt noget om vårt arbeide i Nanking. Følgen var at jeg på den mest elskverdige måte blev innført i deres kretser, fikk engelsktalende studenter med mig som kunde fungere som tolk ved mine mange klosterbesøk, ja til og med blev opfordret til å tale om vårt arbeide i Kina og om kristendommen og dens forhold til buddhismen. Jeg har således holdt flere foredrag i universitetenes festsaler og har der møtt en veldig skare av ideelt anlagte studenter og professorer. Med største interesse har de fulgt mig, idet jeg har forsøkt å peke både på det alment religiøse og det spesifike f. eks. i Kristi lære. Foredragene er blitt refererte i de buddhistiske aviser og tidsskrifter og der er blitt sammenkalt mindre gruppemøter, hvor vi har kunnet tale sammen som «taojeu» (religiøse venner) om livets dypeste spørsmål.

Samtalen er delvis ført på engelsk delvis på tysk. (Jeg

har møtt flere buddhistiske professorer som har studert i flere år ved tyske, engelske og amerikanske universiteter). Ofte er det hele blitt oversatt til japansk. På det hellige berg Koyasan, hvor jeg holdt flere foredrag for mange hundrede høiskolestudenter var resultatet det at man bad om en større forsendelse av Bibler og Nytestamenter, en opfordring som mine venner misjonærene her i Kyoto øieblikkelig lovet å efterkomme.

I det hele har det vært såre opmuntrende å se med hvilken iver og forståelse misjonærene både her og i Kobe-distriktet har søkt å få hente vink og råd for det videre arbeide her blandt buddhisterne. De mange tusener pilegrimmer og prester, de mange buddhistiske høiskoler just inne i centret av deres arbeidsfelt gjorde det så maktpåliggende for misjonærene å få høre om den arbeidsteknikk og ennu mere om det grunnsyn, hvorfter vi med hell har arbeidet blandt buddhistene i det store naboland mot vest. Jeg måtte ha en rekke særlige foredrag også blandt misjonærene. —

I det hele synes det som om vi har fått tilknytningspunkter og vunnet venner for den store sak — tilknytningspunkter og venner som senere kan bli av stor betydning for arbeidets videre utbygning. —

Muligens ligger der heri et fingerpek fra Lysenes Fader om at vi skal utvide rammen så vi litt efter litt får omspenne hele det buddhistiske Østen med *selvunderholdende og selvstyrende filialer fra vårt hovedhjem.* Der er således både på Koyasan og her i Kyoto allerede dannet *arbeidskomiteer,* som vil før tankene og planene videre. Må Guds mektige ånd være med og lede det hele fra første stund! Derom vil I også hjelpe mig å be, alle I kjære medarbeidere derhjemme i Norden. —

Det er klart at foreløbig må disse «*foreninger av religiøse venner*» (Tao-jeu-hni) blott betraktes som en *forgård* til kristentroens tempel. Vi kan ikke ta dem inn i «*Den Kristne Forening av Religiøse Venner*» som vi allerede har i Kina. Ti det vilde være en uekte og usann sammenblanding. *Men vel vil vi med kjærlighets og håpets storsinn strekke hånden ut og søke å lede dem inn i helligdommen, alle disse hvis sjel er satt i bevegelse av «ham som gjennemtrenger universet og*

overalt har veier og midler til å påvirke sjelene — Han den rene og stille virkende Hellige Ånd». —

At jeg i denne utlendighetens og *smertenes tid* får opleve disse ting er nåde over nåde. Og jeg føler det som en hellig plikt og forrett å gjøre andre meddelaktig i håpet, angsten og gleden, som naturligvis følger en sådan oplevelse.

Karl Ludvig Reichelt.

REFERAT

EN NORSK LÆGES KRITIKK AV PSYKOANALYSEN

(Direktør dr. med. HANS EVENSEN, Gaustad).

Det er ikke meget offentligheten erfarer om lægenes standpunkt til psykoanalysen. Mann og mann imellem er det kjent at der hersker en utbredt skepsis blandt medisinere og psykiatrikere — kanskje en ren fordom mot psykoanalysens metoder. Men lægene mener helst at de får nøie sig med å holde linjene klare — sette skille mellem eksakt medisinsk terapi og en ideologisk psykoterapi. Denne lægenes tilbakeholdenhet er publikum litet tjent med. På denne måte blir der nemlig ingen fagfolk som kan gi nogen kritisk veiledning til folk flest. Og ganske visst kan man ønske at visse folk (f. eks. prester) foreløbig først og fremst søker sig kunnskap om psykoanalysen og ikke kritikk av den. Men også kunnskapstilegnelsen lettes ved at man får nogen kritisk vurdering ved siden av.

Vi vil derfor her henlede opmerksomheten på en rekke bokanmeldelser i Norsk Magazin for Lægevidenskapen nr. 7, 1927, hvor direktør *Evensen* under fellesoverskriften «For og imot psykoanalysen» kommer med adskillig generell vurdering. Vi skal fra disse anmeldelser samle de hovedtanker som har mer almen adresse.[1]) Vi samler dem om tre punkter; psykoanalysen får korreks fordi den

1. overdriver den ting at alt skal bli *bevisst*, trekkes frem til beskuelse og snus og dreies foran refleksjonens prisme;
2. fordi den overdriver betydningen av livets seksuelle moment; ja monomant kretser om dette og deri vil finne

[1]) Nogen kursiveringer i doktorens tekst er gjort her for å utheve grunntankene.

alle — selv de fjernest liggende — sjelelige forhold forklaret;
3. fordi den dekreterer at livets drifter må få fritt løp når deres beherskelse fører til «nervøsitet» eller lignende.

(Det vil være riktig å ta den reservasjon overfor innholdsfortegnelsen at det inntrykk den gir av psykoanalysen *ikke* treffer denne i dens rene idé, men treffer den i dens uheldige konsekvenser og i deres mindre tiltalende praksis — som er typisk representert også i Norge).

ad. 1. Først nogen ord om forutsetningen for kritikken. Psykoanalysen går ut fra at de sjelelige lidelser (som også oftest medfører legemlige) i regelen skyldes minner eller tendenser som man ikke tør være sig bevisst og som derfor automatisk *fortrenges* til ubevisstheten og derfra forpester hele vårt liv. Ja, psykoanalysen mener vel at vi alle sammen går med noe slikt. For disse lidelser mener man å kunne kurere folk ved å få lokket ut av dem (ved en *analyse* bl. a. av deres drømme) hvad det er de egentlig skjult bærer på. (Ifølge Freud skal dette praktisk talt alltid være noget seksuelt). Bare man får gjort alle drifter og tilbøieligheter, aversioner eller dragninger *bevisst*, så patienten kan se dem i øinene, så skal det hele være overvunnet. — Dertil kommer nu at psykoanalysen har drevet en usedvanlig populær litterær virksomhet og har foranlediget en grådig beskjeftigelse med alle, spesielt de seksuelle, ellers ubevisste livsfenomener.

Mot dette er det at kritikken i første punkt er rettet. Dr. Evensen referer her først en tysk avhandling av den avdøde læge Alfred Seidel som har den drastiske tittel: «Bevissthet som ulykke.» «Forfatteren gjør mot Freud gjeldende, at det å gjøre bevisst, svekker og opløser. Lykkelig den som handler med instinktets sikkerhet; for megen viden og for meget overlegg hemmer handling, og iallfall hos handlingssvake naturer skaper psykoanalysen et refleksjonskompleks: analyseraseriet. Man kan ikke bevisst ville det, som skal skje ubevisst; det nytter ikke å *ville* tro, ikke å ville lave kultur, for den må gro op i organisk sammenheng. Å gjøre det fortrengte bevisst er tvert om til skade og til hinder for kulturen. En livsanskuelse er verdsettelsen av ens egne vesenstrekk

og deres innpasning i omverdenen — eller av deres kontraster, fordi rudimenter til kontraster alltid er til stede i ens vesen. Men det gir lettest harmoni, at beveggrundenes avhengighet av ens egne egenskaper ikke blir en bevisst. Illusjoner befordrer handling. Det er en misforståelse, at idealene skal opfylles — ideene skal tjene som samlende banner og som dekkende kåpe.»

En av de andre forfattere som dr. Evensen anmelder, angriper på samme måte psykoanalysens bestrebelser efter å gjøre det ubevisste bevisst og kaller det et i bunn og grunn rationalistisk ideal. «Han kunde, tilføier dr. Evensen, lagt til at psykoanalysen er en praktblomst av (specifik jødisk?) intellektualisme. Dens utspekulerte symboltydninger og fanatiske libidodeduksjon [1]) . . . byr begge stener for brød, *fordi det forstandsmessige,* innsikten og kunnskapen, når alt kommer til alt, *bare har en nokså begrenset livsverdi*».

ad 2. Når det gjelder overdrivelsen av det seksuelle i psykoanalysen har dr. Evensen mest holdt sig til den norske læge, Johs. Irgens *Strømmes* bok: «Nervøsitet». Han vil nødig anmelde bøker, sier han, «som gir en mer stoff til ergrelse enn til utbytte», men han har funnet sig pliktig til å gjøre det. «Skulde et hittil godt forhold til en kollega derved forspildes, så er det en av de bedriftsulykker som en anmelder må regne med når han bare tar hensyn til verket og ikke til personen.»

Først noteres det at Strømme anser *dovenskap* som roten til alt ondt og derfor vil ha frem arbeidslysten. Dette anerkjennes som sundt, og særlig da Strømmes syn på *interessespredningen* som lidelsens kjerne hos de nervøse. Men så kombinerer Strømme denne «arbeidslyst» med kjønsdriften. Dr. Evensen sier:

«Dessverre fører identifikasjonen av arbeidslyst og kjønsdrift til den ulidelige kretsen om seksualia, som mere og mindre pleier å skjemme psykoanalytiske arbeider. Det er synd å si, at forf. på dette punkt legger nogetsomhelst bånd på sig. Han hevder, at kjønslivet er og blir det viktigste for

[1]) avledning av alt fra seksualia.

alle mennesker, priser ikke bare et regelmessig og kraftig kjønsliv som det beste middel mot å tenke for meget på sig selv, benekter at man kan overanstrenges seksuelt, men han gjør onani endog til en naturnødvendighet (hos barn), ja til et guddommelig krav (hvad der sikkert vilde vekke bifall i apeburene i de zoologiske haver) og anbefaler sine patienter likefrem å onanere som kur for å «få interessen ut». Var der absolutt ingen annen utvei, fikk de nervøse vel finne sig i kuren, om den var aldrig så usmakelig. Men er det ikke tilfelle, har lægen ingen rett til å sette sig utover de simpleste krav til sømmelighet i sin gjerning. For kjønsdriftens sublimering, hvorpå det vesentlige i vår kultur beror efter Freud, har forf. overhodet ingen plass (ordet nevnes i forbigående uten forklaring), og han benytter heller ikke hordeinstinktet som grunnlag for budet om kjærlighet til næsten. Han preker ene og alene selvkjærlighet, hvorav han så mener kjærlighet til andre skal følge av sig selv.»

Om psykoanalysens lyst til å se fordekt erotikk i alle mulige livsytringer, ønsker og drømme, også hos barnet, citerer dr. E. om «dette analysejuks» en tysker som sammenligner det med en flodhests trampen i et blomsterbed. Og han mener at fremhevelsen av seksuell fritøilethet som livets mål er «i stil med negerkulturens inntrengen i kunst, musikk og dans og forsåvidt et barn av tiden.»

I forbinnelsen mellem analysen og det erotiske peker dr. Evensen også uforferdet på det forhold som lett opstår mellem den kvinnelige patient og den mannlige psykoanalytiker: «Det er en grov teknisk feil, om lægen tar imot den kvinnelige hyldest og knytter den han skal føre, slik til sig, at patienten ikke kommer i full besiddelse av sin personlighet og selvstendighet. En Sokrates skal han være, i høiden en far og en venn. Den læge, som derimot lar sig lokke til å spille helt, prest eller forløser, han vandrer en svindlers veier og har spillet bankerot som psykoterapeut!»

Ad. 3. Av stor interesse er dr. Evensens fremhevelse av det *kulturopløsende* i det psykoanalytiske syn på driftslivet. Man skal ikke fortrenge driften, men la den utløses — man skal «si ja» til livets eget krav. (Det bør innskytes at denne

«moral» ikke uten videre kan kalles psykoanalysens; men den hyldes av en rekke av dens eftersnakkere og holder på å bli noget av en farsot).

Dr. Evensen referer her først Seidel:

«*At bejae realiteterne*, enten de nu heter liv, makt, seksualitet eller nasjon og klasse (maktbrynden i nasjonalisme og klassekamp), *virker kulturopløsende*. Psykoanalysen fører neurotikeren tilbake til driftslivet, som han nettop har flyktet fra, og påtvinger ham ennu mere driftsvesen, fordi psykoanalytikerne ennu ikke har fått øie på, at seksualdriften hos mennesket og dermed også maktbegjæret er hypertrofieret [overutviklet]. En bejaelse av hypertrofien vil øke den yderligere og føre til undergang. *Fonektelsen av driftslivet, som aldri blir mere enn en fornektelse av det hypertrofierte, bringer likevekt tilbake og betyr derfor i virkeligheten den sterkeste livsutfoldelse*. Et ordnet samfund må av selvopholdelsesdrift kreve, at de overhendig sterke driftsenergier mestres, fortrenges og omformes. Tanken skal tuktes og koncentreres om et holdepunkt utenfor personen. Forfatteren vet ikke annet å gi anvisning på enn religionen, skjønt han selv savner betingelsene for å gå den vei, og mange andre er i samme stilling.»

Overfor et tysk syn på nutidsmennesker — at de griper efter psykoanalysen fordi de ellers er autoritetsløse og sviver for vind og vær — sier dr. Evensen:

«Man hører hos oss de samme klager, om enn ikke innen særlig store befolkningslag: der er ingen tro på autoritet mere, ingen ting som der står respekt av, ingen idealer .... Det blir en opgave for den tid som kommer, *å finne frem igjen verdiene i tukt og hemninger*.»

En samlet dom om psykoanalysen uttaler dr. Evensen i disse ord — som vel er formet ut fra en læges, ikke fra en psykologs synspunkt —:

«Som historisk fenomen vil også psykoanalysen før eller senere være et tilbakelagt standpunkt, i hvert fall i sin nuværende utformning. Hvad læren om det ubevisste har gitt oss av nyttig viden lar sig naturligvis benytte i behandlingen

uten at man gjør de metodiske forsøk op igjen med hver enkelt patient. Psykoanalysen er langtfra nogen kongevei til de nervøses behandling; dertil stiller den for store krav til både utøverne og patienternes personlighet. Ofte er den en unødig omvei, og den kan skade, selv om dens ofres lidelseshistorie av gode grunner ennu ikke har funnet sin skildrer.»

REDAKSJONENS ADRESSE: GRØNLANDSLERET 44 OSLO.